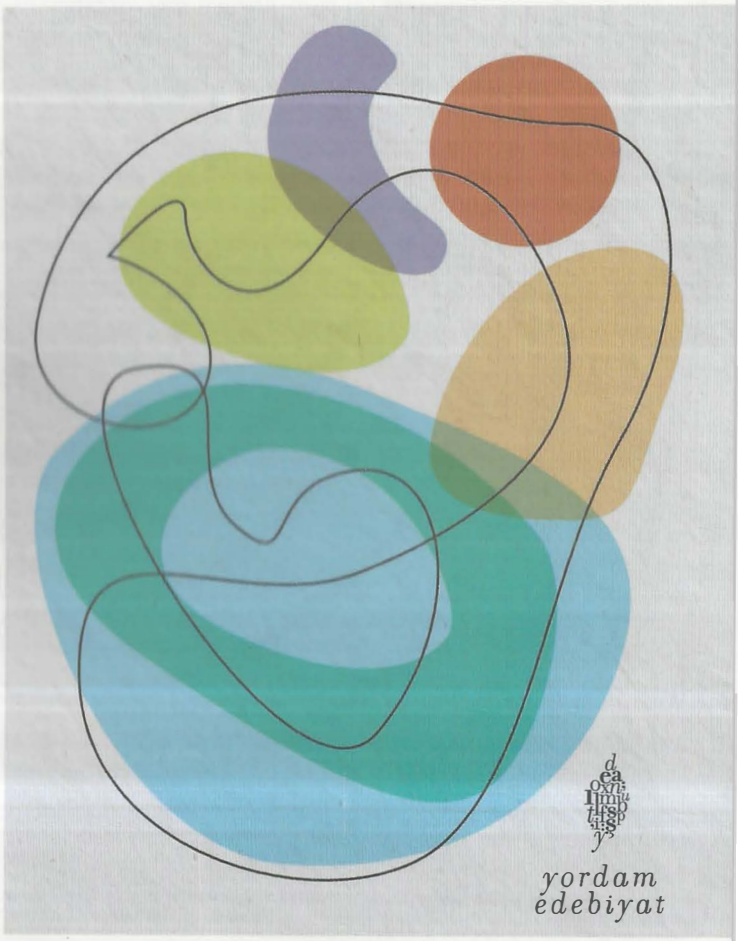
MAÇA KIZI
MISIR GECELERİ

ALEKSANDR PUŞKİN

BİR SOLUKTA KLASİKLER

yordam edebiyat

Türkçesi: Hasan Âli Ediz

MAÇA KIZI–MISIR GECELERİ | PUŞKİN

Hasan Âli Ediz (1904, Priboy, Sırbistan - 3 Temmuz 1972, İstanbul)

70'e yakın çeviriye imza atmış yetkin ve öncü çevirmenlerimizdendir.

Sırbistan'ın Priboy kasabasında doğdu ve on bir yaşına kadar orada yaşadı. Balkan Savaşı'ndan sonra, 1913 yılında, ailesiyle birlikte İstanbul'a göç etti.

Telgrafçı olan babası 1914 yılında askere alınınca ailenin maddi durumu kötüleşti. Hasan Âli Ediz, gündüz okula devam etmek ve akşamları ekmek fırınında çalışmak durumunda kaldı. 1919'da İstanbul'un İngilizler tarafından işgali sırasında işgale karşı bildiri dağıtmaktan tutuklandı. 1921 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine girdi. Maddi yetersizlik sebebiyle Askerî Tıp Akademisi'ne geçti. 1921 yılından 1930'lu yıllara kadar Türkiye Komünist Partisi (TKP) içinde çalışma yürüttü, Merkez Komitesi ve Politbüro'ya seçildi. 1923 1 Mayıs'ında "komünist bildirileri dağıttığı" için tutuklandı. Nisan 1924'te ikinci kez tutuklandı ve Askerî Tıp Akademisi'nden atıldı. İki ay hapiste kaldı. 1925'te Sovyetler Birliği'ne gitti. Gıyabında 15 yıl kürek cezasına çarptırıldı. Orada kaldığı beş yıl içinde bir yandan siyasal faaliyetlerini sürdürürken bir yandan da tıp eğitimine devam etti. Türkiye'ye döndükten sonra, 1930-1935 yılları arasında hapis yattı.

Sonraki yıllarda kendini tümüyle yazarlığa ve çevirmenliğe verdi. Devlet Kitapları Müdürlüğü'ne danışman olarak girdi ve buradan emekli oldu.

Hasan Âli Ediz'in asıl verimi çeviri alanındadır. Milli Eğitim Bakanlığı Dünya Klasikleri dizisinin gerçekleşmesine önemli katkısı oldu. Fransızca, Rusça ve Sırpça bilen Ediz, pek çok klasik ve çağdaş yapıtı Türkçeye kazandırdı.

Ölümünden sonra, Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS) tarafından Hasan Âli Ediz Çeviri Ödülü verilmeye başlandı. Ne var ki bu ödül, TYS'nin 12 Eylül Darbesi'nden sonra kapatılmasıyla kesintiye uğradı.

Suç ve Ceza (Dostoyevski); *Anna Karenina* (Tolstoy); *Seçme Hikâyeler-1* ve *Seçme Hikâyeler-2* (Çehov); *Babalar ve Çocuklar* ve *Duman* (Turgenyev); *Mayıs Gecesi* ve *Portre* (Gogol); *Dubrovski, Biyelkin Hikâyeleri* ve *Mısır Geceleri* (Puşkin); *Ekmeğimi Kazanırken* ve *Benim Üniversitelerim* (Gorki), Yordam Edebiyat'ın yayımladığı ve yayımlayacağı Hasan Âli Ediz çevirilerinden bazılarıdır.

Hasan Âli Ediz'in Rusça aslından çevirdiği *Maça Kızı* (*Пиковая дама* - Pikovaya Dama) ve *Mısır Geceleri* (*Египетские ночи* - Yegipetskie noçi) öyküleri, ilk olarak 1937 yılında, her biri ayrı kitap halinde, Yeni Kitapçı yayınevi tarafından yayımlanmıştır.

Yordam Edebiyat: 94 • **Maça Kızı-Mısır Geceleri** • Aleksandr Puşkin
ISBN 978-605-172-400-3 • *Türkçesi:* Hasan Âli Ediz
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Birinci Basım:* Ekim 2020
© Yordam Kitap, 2016

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna / Bahçelievler - İstanbul
Tel: 0212 496 11 11

ALEKSANDR PUŞKİN

MAÇA KIZI
MISIR GECELERİ

ÖYKÜ

TÜRKÇESİ
HASAN ÂLİ EDİZ

yordam
edebiyat

*Rus Edebiyatında "Eşi Görülmedik Bir Olay"**

ALEKSANDR PUŞKİN

Yeşim Dinçer

Modern Rus edebiyatının kurucusu ve Rus dilinin en büyük şairi olarak kabul edilen Aleksandr Sergeyeviç Puşkin, 1799 yılında soylu bir ailede dünyaya geldi. Erken eğitimini evde, Fransız öğretmenlerden aldı. Batı kültürünü ve edebiyatını öğrenerek, bu arada çok sevdiği dadısından Rus halk hikâyeleri dinleyerek büyüdü. İlk şiirini 15 yaşında yayınladı.

Puşkin dönemin Avrupa'sını derinden etkileyen aydınlanmacı, devrimci fikirlerle çocuk denecek yaşta tanışmıştı. Liseyi bitirdikten sonra Petersburg'un canlı ve gürültülü, entelektüel gençlik kültürüne daldı. 1820'de yerleşik edebî kalıpları ihlal eden ilk uzun şiiri "Ruslan ve Ludmila" ile büyük övgü topladı. Siyasi dizeleri elden ele dolaşmaya başlayınca, Çar I. Aleksandr'ın emriyle başkentten uzak bir güney iline sürüldü. *Kafkas Esiri* ve *Bahçesaray Çeşmesi* başlıklı manzum anlatıları, Kafkasya ve Kırım'da geçirdiği sürgün yıllarında yazılmıştır.

---

* **Tırnak içindeki tanımlama Gogol tarafından yapılmıştır: "Puşkin olağanüstü bir olaydır; belki de Rus bilincine özgü, eşi görülmedik bir olaydır."**

1820'lerin romantik, özgürlüksever kuşağı Puşkin'e ne kadar değer veriyorsa iktidar da bu durumdan o denli hoşnutsuzdu. 1824'te tekrar sürgüne, bu kez ailesinin Mihailovskoye'deki yurtluğuna gönderildi. Burada çağdaş Rus toplumunu konu alan manzum romanı *Yevgeni Onegin* üzerinde çalışmaya başladı; 1825'te ilk manzum oyunu *Boris Godunov*'u tamamladı. 1826'da Çar I. Nikolay tarafından affedilerek Moskova'ya dönmesine izin verildi. Çarın yetkilerini sınırlandırmak isteyen Dekabristlerin ayaklanması bastırılmış ve liderleri idam edilmişti. İsyancılar arasında yakın dostları da bulunan Puşkin, zorunlu çalışmaya gönderilenler için "Sibirya Madenlerinin Derinliklerinde" şiirini yazdı.

Puşkin bu dönemde anne tarafından büyük büyükbabası olan Abram Hannibal'in hayatını konu alan yeni bir romana başladı. Abram Hannibal önce Osmanlı sarayına, oradan da Büyük Petro'ya hediye edilen Orta Afrikalı bir köleydi. Petro tarafından askerî mühendislik tahsili için Fransa'ya gönderildikten sonra zekâsıyla sivrilerek generalliğe kadar yükselmişti. Puşkin bu ilginç romanı ne yazık ki tamamlayamadı.

1829 yılındaki Osmanlı-Rus savaşı sırasında Rus ordusuyla birlikte yola çıkarak Erzurum'a kadar geldi ve izlenimlerini *Erzurum Yolculuğu*'nda anlattı. 1831'de yüksek sosyeteden Natalya Gonçarova ile evlenerek Petersburg'a taşındı. Aynı yıl düzyazı sanatına yeni boyutlar kazandıran *Biyelkin Hikâyeleri* yayınlandı. Puşkin'in dehasının tam bu dönemde zirveye ulaştığı; 1829-1836 arasında yazdığı eserlerin neredeyse her birinin Rus edebiyat tarihinde yeni bir sayfa açtığı kabul edil-

mektedir.* Yordam Edebiyat'ın "Bir Solukta Klasikler" dizisi için yayına hazırladığımız *Dubrovski*, *Maça Kızı* ve Puşkin'in zamansız vedası nedeniyle tamamlayamadığı *Mısır Geceleri* de yine bu dönemde kaleme alınmıştır.

1833'te, üzerinde yıllarca çalıştığı ve bölümler halinde tefrika edilen *Yevgeni Onegin* kitaplaştırıldı. Siyasi içeriği ve vazettiği başkaldırı ruhuyla Rusya'nın gelecek devrimci kuşaklarını da etkileyecek olan ünlü şiiri "Bronz Atlı", sansür nedeniyle ancak ölümünden sonra ortaya çıkabildi. 1836'da *Sovremennik* (Çağdaş) dergisinin editörlüğünü üstlendi; burada tarihî romanı *Yüzbaşının Kızı*'nı yayınladı. Yazarlık kariyerinin başında olan Gogol ile tanıştıktan sonra onun en büyük destekçilerinden biri oldu. Aynı dergide genç yazarın kısa öykülerinden bazılarına yer verdi.

1837 kışında, eşi Natalya hakkında çıkan dedikodular yüzünden düello etmeye mecbur kaldı. Petersburg'daki düelloda ölümcül şekilde yaralandı ve iki gün sonra hayatını kaybetti. Halkın tepkisinden korkan çar, Puşkin'in naaşının başkentten gizlice çıkarılmasını emretti. Cenazesi aile çiftliğinin bulunduğu köyün yakınlarındaki bir manastırda toprağa verildi. Puşkin'in genç yaşta ölümüne sebep olan düellonun, etkili düşmanları tarafından kurulmuş bir tuzak ya da provokasyon olma ihtimali de vardır.

Puşkin, Avrupalı bir romantik olduğu kadar bir Rus gerçekçisiydi.** Edebiyat dilini kullanımındaki sadeliği ve derinliğiyle, Gogol, Turgenyev, Gonçarov ve Tolstoy gibi yazarları

---

* https://www.britannica.com/biography/Aleksandr-Sergeyevich-Pushkin

** M. Berman. *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 252.

etkilemiş; 19. yüzyılın ortalarında Rus gerçekçi romanına giden yolu açmıştır. Sadece edebiyata değil, Rus müziğine de verimli bir zemin hazırladı. Çaykovski, Stravinski, Rahmaninov, Rimski-Korsakov, Glinka ve Mussorgski tarafından bestelenen çeşitli operalara eserleriyle ilham verdi.*

Eleştirmen Grigoryev, Puşkin'den başlayıp Dostoyevski'de sona ermek üzere, Rusya'nın en büyük yazarlarının ideolojik evrimini, "köklere inmek" ya da yerli toprağa bir dönüş olarak yorumlar.** Öte yandan söz konusu külliyatın evrensel boyutları da göz ardı edilemez. Dostoyevski, Puşkin üzerine yaptığı ünlü konuşmasında, yazarın dehasının bütün insanlığı içine alan bir kaplamı olduğundan söz etmiştir:

> Puşkin'in göğsünde kendi ulusunun yanı sıra yabancı ulusların da yüreği çarpardı. Puşkin, hiç olmazsa sanat alanında, Rus bilincinin bu evrensel eğilimini açığa vurdu. ... ömrü daha uzun olsaydı, kimbilir daha nice coşkun, ölümsüz tipler yaratacak, Avrupalı kardeşlerimiz de Rus olmanın ne demek olduğunu anlayabileceklerdi. ... Puşkin en olgun, en güçlü çağında öldü. Öldü, mezarına büyük bir sır götürdü. Şimdi biz, onsuz, onun kutsal sırrını çözmeye çalışıyoruz.***

---

* https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Pushkin

** Walicki, A. *Rus Düşünce Tarihi*, çev. Alâeddin Şenel, V Yayınları, Ankara, 1987, s. 193.

*** F.M. Dostoyevski. *Puşkin Üzerine Konuşma*, çev. Tektaş Ağaoğlu, B/F/S Yayınları, s.47.

Maça Kızı

I

Yağmurlu havalarda onlar
sık sık toplanırlardı
"Allah taksiratlarını affetsin!"

Elliden yüze kadar
Oynarlardı,
Kazanırlardı,
Tebeşirle yazarlardı.
Ve böylece onlar,
Fena havalarda
Ciddi işlerle uğraşırlardı.

BİR GÜN hassa süvari subaylarından Narumov'un evinde kumar oynanıyordu. Uzun kış gecesi farkına varılmadan geçmişti. Sabahın beşine doğru akşam yemeğine oturdular. Oyunda kazananlar büyük bir iştahla yiyorlardı; diğerleri boş tabaklarının önünde dalgın oturuyorlardı. Ama şampanya gelince konuşma canlandı, herkes söze karıştı.

Ev sahibi:

"Surin, sen ne yaptın?" diye sordu.

"Her zamanki gibi kaybettim. Talihim olmadığını açıkça söylemeliyim: Mirandol'ce* oynuyorum, hiçbir zaman heyecana kapılmıyorum, beni hiçbir şeyle şaşırtmak kabil değil, ama yine de kaybediyorum."

"Bir defacık olsun oyun tarzını değiştirmedin mi? Bir kez olsun kırmızının üzerine koymadın mı? Sebatına şaşıyorum."

Konuklardan biri, genç bir askerî mühendisi göstererek:

"Ya Hermann'a ne dersiniz?" dedi. "Ömründe eline kâğıt almamış, hiçbir oyuna katılmamış olduğu halde, sabahın beşine kadar bizimle oturup oyunumuzu seyrediyor."

Hermann:

"Oyun beni çok ilgilendiriyor," dedi. "Ama fazlasını alacağım umuduyla gerekli olanını gözden çıkaracak bir durumda değilim..."

Tomskiy:

"Hermann bir Alman'dır," dedi. "Hesabını bilir, hepsi bu kadar! Ama benim anlayamadığım biri varsa, o da büyükannem Kontes Anna Fedotovna'dır."

Konuklar:

"Ne? Nasıl?" diye bağrıştılar.

---

* Bu deyim Rusça metinlerde aynen böyle yazılmıştır. Yaptığımız bütün araştırmalara karşın *Maça Kızı*'nın çeşitli Rusça baskılarından hiçbirinde bununla ilgili bir açıklamaya rastlamadık. Yapıtın Fransızca çevirilerinde ise bu deyim aynen muhafaza edilmiş ve italik olarak yazılmıştır. İki Almanca çevirisinde ise *"Mirandol oynuyorum"* deyimi *"Bir filozof gibi oynuyorum"* anlamında alınmıştır. Herhalde Puşkin bu deyimi 1463-1494 yıllarında yaşayan Giovanni Pico della Mirandola ismindeki İtalyan filozofuna bağlayarak kullanmıştır. Çünkü bu İtalyan filozofu, teoloji ve filozofideki cesaret ve pervasızlığı ile ünlüdür. Bu duruma göre *"Mirandol'ce oynuyorum"* sözleri "cesur oynuyorum" anlamında da alınabilir. *–çev.*

Tomskiy sözüne devam etti:

"Büyükannemin nasıl olup da kumar oynamadığına bir türlü aklım ermiyor."

Narumov:

"Seksen yaşında bir kadının oyun oynamamasında şaşılacak ne var sanki?" dedi.

"Demek siz onunla ilgili hiçbir şey bilmiyorsunuz?"

"Hayır; doğrusu hiçbir şey bilmiyoruz!"

"Oo, öyleyse dinleyin: Şunu bilmelisiniz ki, büyükannem, bundan altmış yıl önce Paris'e gitmiş, orada ün salmış... Halk *La Vénus moscovite*'i* görmek için peşinde dolaşırmış. Richelieu de ona kur yaparmış. Büyükannemin dediğine göre, adamcağız yüz bulamadığı için, az kalsın kendini öldürüyormuş.

O devirde kadınlar firavun** denilen bir oyun oynarlarmış. Bir defasında büyükannem, sarayda, Orléans Düküyle oynarken, söz üzerine çok büyük bir para kaybetmiş. Eve gelip yüzündeki takma benleriyle etekliğinin altındaki kafesleri çıkarırken, kumardaki kaybını dedeme anlatmış ve paraları ödemesini emretmiş.

Anımsadığıma göre rahmetli dedem, büyükannemin kâhyasının soyundanmış. Büyükannemden ateşten korkar gibi korkarmış. Ama yine de bu müthiş kaybı işitince pek öfkelenmiş. Hesapları getirerek altı ay içinde yarım milyona yakın bir para harcadıklarını göstermiş... Burada, Paris civarında, Moskova yakınlarındaki ya da Sa-

---

* (*Fr.*) "Moskova Venüs'ü". *–çev.*

** Öğrendiğimize göre firavun oyunu "kılıç" denilen ve kâğıtla oynanan bir çeşit kumar oyununa benzemektedir. Bu oyun, karşılıklı iki kişi arasında oynanır. Oyunculardan biri belli bir para karşılığı örneğin beş, on, elli liraya bir kâğıt ister. Kâğıtlar açılmaya başlanır. İstenen kâğıt kimin önüne çıkarsa parayı o kazanır. *–çev.*

ratov'daki köylerinin bulunmadığını söyleyerek, parayı ödemem diyerek kestirip atmış. Büyükannem kendisine bir tokat atmış ve dedemin gözden düştüğünü anlatmak için de o gece ayrı yatmış.

Ertesi gün, kocasına verdiği bu aile cezasının etkili olduğunu umarak, onu yanına çağırmalarını emretmiş. Ama kocasının ayak dirediğini görmüş. Hayatında ilk kez dedemin itirazlarını dinlemek, ona açıklamalarda bulunmak durumuna düşmüş. Borçtan borca fark olduğunu, bir prensle bir arabacının bir olmadığını hoş görür bir eda ile ispata çalışarak onu utandıracağını sanmış... Ama ne gezer! Dedem isyan etmiş. Nuh demiş, peygamber demeyiş... Büyükannem ne yapacağını şaşırmış.

O zamanlar büyükannemin çok dikkate değer bir adamla sıkı fıkı ahbaplığı varmış. Hakkında birçok olmayacak şey anlatılan Kont St. Germain'i siz de duymuş olacaksınız. Bu adamın kendisine Serseri Yahudi süsü verdiğini, hayat suyu, tılsımlı taş vb. şeylerin bulucusu olarak geçindiğini bilirsiniz. Bu adamla şarlatan diye alay ederlermiş. Kazanova *Anılar*'ında, bu Kont St. Germain'in bir casus olduğunu söyler... Bununla beraber esrarlı haline karşın Kont St. Germain'in çok saygıdeğer bir görünüşü varmış... Sosyetede nezaketiyle tanınırmış. Büyükannem hâlâ onu delice sever, ondan saygısızca söz edilince de kızar. Büyükannem St. Germain'in çok parası olduğunu biliyormuş. Ona başvurmaya karar vermiş. Kendisine bir tezkere yazarak hemen gelmesini rica etmiş.

Tuhaf ihtiyar hemen gelmiş ve büyükannemi büyük bir keder içinde bulmuş. Büyükannem ona kocasının barbarlığını en feci biçimde anlattıktan sonra nihayet, bütün

umudunu kontun dostluğuna ve nezaketine bağladığını söylemiş.

St. Germain bir süre düşünmüş. Sonra da, 'Ben bu parayı size verebilirim,' demiş. 'Ama bana bunu geri vermedikçe rahat etmeyeceğinizi biliyorum. Halbuki ben sizi yeni birtakım zahmetlere sokmak istemem. Bir başka çare var: Kaybettiğiniz parayı tekrar kazanabilirsiniz.'

Büyükannem, 'Fakat aziz kontum,' demiş, 'size hiç paramız olmadığını söylüyorum!'

St. Germain, 'Bunun için paraya ihtiyaç yok, lütfen beni dinleyiniz,' diye itiraz etmiş ve büyükanneme, uğrunda hepimizin çok şey vereceği bir sır söylemiş..."

Genç kumarbazlar dikkat kesilmişlerdi. Tomskiy piposunu yaktı. Biraz uzatarak sözüne devam etti:

"Büyükannem, hemen o akşam Versailles'da *Au jeu de la Reine*'e* gitmiş. Orléans Dükü banko tutuyormuş.

Büyükannem, borcunu getiremediği için hafif tertip özür dilemiş; kendini bağışlatmak için de küçük bir yalan kıvırmış ve bankoya karşı oynamaya başlamış. Üç kâğıt seçerek, birbiri ardınca bunları çıkarmış, her seferinde koyduğu parayı kazanmış. Böylece büyükannem evvelce kaybettiği parayı tamamen çıkarmış..."

Konuklardan biri:

"Rastlantı!" dedi.

Hermann:

"Masal!" diye ekledi.

Bir üçüncüsü:

"Belki de kâğıtlar işaretliydi," düşüncesini ileri sürdü.

Tomskiy ciddi ciddi:

---

* (*Fr.*) "Kraliçenin kumar oyununa". *–çev.*

"Sanmam!" dedi.

Narumov:

"Birbiri ardınca üç kâğıt çıkaran bir büyükannen olsun da sen hâlâ onun bu sırrını öğrenmemiş olasın, bu nasıl olur?" dedi.

Tomskiy:

"Evet, işin kötülüğü burada ya," dedi. "Babam da içinde, büyükannemin dört oğlu vardı. Bunların dördü de kaşarlanmış kumarcılardı. Büyükannem bunlardan hiçbirine sırrını öğretmedi; halbuki bunu öğrenmek, onlar için olduğu kadar benim için de fena bir şey olmayacaktı. Fakat amcam Kont İvan İliç, doğru olduğuna namusu üzerine yemin ederek bakınız bana ne anlattı: Hani şu milyonlarca parayı yedikten sonra sefalet içinde ölen merhum Çaplitskiy yok mu, işte bu adam gençliğinde bir gün galiba Zoriç'le oynarken üç yüz bin rubleye yakın bir para kaybeder. Büyük bir umutsuzluğa düşer. Gençlerin yaramazca hareketlerine karşı daima sert davranan büyükannem, nasılsa Çaplitskiy'e acımış. Birbiri peşinden oynamak şartı ile ona üç kâğıt öğretmiş, bundan sonra da bir daha oynamayacağına dair ondan söz almış... Çaplitskiy, kumarda kaybettiği adamı bulmuş. Tekrar oynamaya başlamışlar... Çaplitskiy birinci kâğıda 50 bin ruble koymuş ve kazanmış; parayı iki, sonra da üç misline yükseltmiş, böylece zararını çıkardıktan başka, oyundan kârlı olarak kalkmış..."

Artık uyku zamanı gelmişti. Saat altıya çeyrek vardı. Şafak söküyordu. Gençler kadehlerini bitirerek dağıldılar.

II

"Il paraît que monsieur est décidément pour les suivantes."
"Que voulez-vous, madame? Elles sont plus fraîches."*
Bir salon konuşması

İHTİYAR KONTES, tuvalet odasında, aynanın karşısında oturuyordu. Üç oda hizmetçisi etrafını almıştı. Bunlardan biri allık şişesini, öteki firkete kutusunu, bir üçüncüsü de ateş renginde kurdelelerle süslü yüksek bir hotozu tutuyordu. Güzelliği çoktan solmuş olan kontes hiç de güzellik iddiasında bulunmamakla beraber, bütün gençlik alışkanlıklarını korumuştu. 1770'lerin modasını adım adım izler, bundan altmış yıl önce nasıl giyiniyorduysa yine öyle, uzun uzun, özene bezene giyinirdi. Pencerenin önünde, kontesin evlatlığı genç bir kız gergef işliyordu.

İçeri giren genç bir subay:

"Günaydın *grand'maman! Bonjour mademoiselle Lise!*"** dedi. "*Grand'maman*, sizden bir ricam var."

"Neymiş bakalım, Paul?"

"Dostlarımdan birini tanıtmama ve cuma günkü baloya getirmeme izninizi rica edeceğim."

"Doğrudan baloya getir, orada tanıtırsın. Sen dün ...'e gittin mi?"

"Elbette! Çok eğlendik. Saat beşe kadar dans ettik... Yeletskaya ne kadar güzeldi!"

"A sevgili oğlum, onun neresi güzel ki? Onun büyükannesi Prenses Darya Petrovna böyle miydi! Aklıma gel-

---

* (*Fr.*) "Görülüyor ki, mösyö, kesin olarak oda hizmetçilerini tercih ediyorlar."
"Ne yapalım madam, onlar daha körpe." *-çev.*

** (*Fr.*) "Günaydın büyükanne, günaydın matmazel Liza!" *-çev.*

mişken sorayım: Herhalde şimdi Prenses Darya Petrovna iyice ihtiyarlamış olmalı."

Tomskiy şaşırmış bir halde cevap verdi:

"İhtiyarlamış da ne demek?.. Öleli yedi yıl oluyor."

Kız başını kaldırdı. Delikanlıya işaret etti. Tomskiy yaşıtlarının ölümünü ihtiyar kontesten gizlediklerini hatırladı ve dudaklarını ısırdı. Ama kontes, kendisi için yeni olan bu haberi büyük kayıtsızlıkla dinledi.

"Demek ölmüş!" dedi. "Halbuki benim haberim yok. *Fräulein* unvanı ikimize aynı zamanda verilmişti. Takdim olunduğumuz zaman imparatoriçe..." diyerek, bu hikâyeyi belki yüzüncü kez torununa anlattı. Sonra da:

"Haydi bakalım Paul," dedi, "şimdi de kalkmama yardım et! Lizacığım, enfiye kutum nerede?"

Kontes, tuvaletini tamamlamak üzere üç hizmetçisiyle paravanın arkasına geçti. Tomskiy, genç kızla beraber kaldı.

Lizavetta İvanovna, yavaşça, "Kontese kimi tanıtmak istiyorsun?" diye sordu.

"Narumov'u. Onu tanıyor musun?"

"Hayır! Sivil mi, asker mi?"

"Asker."

"Asker mühendis mi?"

"Hayır! Süvari. Onun askerî mühendis olduğunu nereden çıkardın?"

Genç kız güldü ve hiç cevap vermedi.

Kontes paravanın arkasından, "Paul!" diye seslendi. "Bana yeni bir roman gönder. Yalnız rica ederim şimdikilerden olmasın."

"Ne demek istiyorsunuz *grand'maman*?"

"Yani, öyle bir roman istiyorum ki, kişisi ne anasını ne de babasını boğazlamış olsun. Suda boğulmuş

insanlar olmasın! Ben suda boğulmuş insanlardan pek korkarım."

"Şimdi böyle romanlar yok ki. Rus romanlarından istemez misiniz?"

"Rus romanları var mıymış? Gönder yavrum, lütfen gönder!"

"Affınızı rica ederim *grand'maman*, acele işim var. İzninizle, Lizavetta İvanovna. Narumov'un askerî mühendis olduğunu da nerden çıkardın?"

Tomskiy tuvalet salonundan çıktı.

Lizavetta İvanovna yalnız kalmıştı. Elindeki işi bıraktı, pencereden bakmaya başladı. Çok geçmeden, sokağın öte tarafında, köşe başındaki evin arkasında genç bir subay göründü. Genç kızın yüzünü bir kırmızılık kapladı ve başını kanaviçe üzerine eğdi Bu sırada kontes, giyinmiş bir halde içeri girdi:

"Lizacığım," dedi, "arabayı koşmalarını emret de gezmeye gidelim."

Liza gergefin başından kalktı; elindeki işi toplamaya başladı.

Kontes:

"Nen var yavrum? Sağır mısın, nesin?" diye bağırdı. "Çabuk arabayı koşmalarını söyle."

Genç kız, yavaşça:

"Şimdi," diyerek kapıya koştu.

Bir uşak girdi ve Prens Pavel Aleksandroviç'in gönderdiği kitapları kontese verdi. Kontes:

"Pekâlâ," dedi, "kendisine teşekkür et. Liza, Liza. Nereye koşuyorsun?"

"Giyinmeye."

"Vakit var, kızım. Buraya otur. Birinci cildi aç ve yüksek sesle okumaya başla..."

Genç kız kitabı aldı, birkaç satır okudu. Kontes:

"Daha yüksek," dedi. "Sana ne oldu kuzum? Sesin mi kısıldı, nedir? Dur; şu iskemleyi bana yaklaştır; biraz daha... ha şöyle."

Lizavetta İvanovna iki sayfa daha okudu. Kontes esnedi:

"At şu kitabı," dedi. "Bu ne saçma şey! Bunu prens Pavel'e geri gönder ve teşekkür etmelerini tembih et... Ya araba ne oldu?"

Lizavetta İvanovna sokağa bir göz atarak:

"Araba hazır," dedi.

Kontes:

"Peki, sen niye hâlâ giyinmemiş bir haldesin? Her zaman seni beklemek gerekiyor, yavrum, bu çekilir şey değil doğrusu."

Liza odasına koştu. Daha iki dakika geçmemişti ki, kontes olanca gücüyle çıngırağı çalmaya başladı. Üç hizmetçi bir kapıdan, bir uşak da öteki kapıdan içeri koştular.

Kontes:

"Ne oluyor kuzum?" dedi. "Size bir türlü ses duyurmak kabil olmuyor. Lizavetta İvanovna'ya haber verin, bekliyorum."

Lizavetta İvanovna, şapkasını ve mantosunu giymiş halde içeri girdi.

Kontes:

"Hele şükür," dedi. "Bu ne süs! Buna ne gerek vardı? Kendini kime beğendirmek istiyorsun? Peki ama hava nasıl? Rüzgârlı gibi görünüyor."

Uşak:

"Hayır kontes hazretleri," dedi. "Hava çok sakin."

"Siz her zaman düşünmeden söylersiniz! Aç bakayım şu pencereyi. Tamam, dediğim gibi, rüzgâr! Hem de çok

soğuk bir rüzgâr! Arabadan vazgeçiyorum, Lizacığım, gitmiyoruz: Süslenmene hiç lüzum yokmuş!"

Lizavetta İvanovna:

'İşte benim hayatım!' diye düşündü.

Gerçekten de Lizavetta İvanovna, çok mutsuz bir varlıktı. Dante der ki: "El kapısının ekmeği acı, el merdivenlerinden çıkmak yorucudur." Başkasına muhtaç olmanın acılığını, aristokrat bir kocakarının yanındaki zavallı bir evlatlıktan daha iyi kim anlayabilir?

Hiç kuşku yok ki kontes ... kötü yürekli bir insan değildi. Ama, kibar âleminin şımarttığı bir kadın olmak dolayısıyla birtakım kaprisleri vardı. Cimriydi. Devrini yaşamış, fakat yeni zamana uyamamış her ihtiyar gibi kendini soğuk bir bencilliğe kaptırmıştı. Balolara taşınır, yüzü boyalı ve eski modaya göre giyinmiş olarak, salonların kaçınılmaz ve çirkin bir süsü halinde, bir köşeye kurulup otururdu. Gelen konuklar âdeta kararlaştırılmış bir törene uyarcasına önünde yerlere kadar eğilir, bundan sonra da onunla kimse ilgilenmezdi. Şahsen kimseyi tanımayarak ve teşrifat kurallarına sıkı sıkıya bağlı kalarak, bütün şehir halkını salonuna kabul ederdi. Sayısı pek çok olan maiyet halkı, kontesin harem ve selamlık dairelerinde saçlarını ağartarak ve semirerek, bir ayağı çukurda olan ihtiyar kadını durmadan soyarlardı. Lizavetta İvanovna bu evin çilekeşiydi. Çay dağıtır, şekeri israf ediyor diye azar işitirdi. Yüksek sesle roman okur, yazarın bütün yanlışlarından o sorumlu tutulurdu. Gezintilerinde kontese eşlik eder, havanın ve kaldırımın bozukluğundan yine o sorumlu tutulurdu. Ona, hiçbir zaman tam olarak alamadığı bir maaş bağlanmıştı. Halbuki herkes gibi –yani pek az kimse gibi– giyinmesini isterlerdi. Kibar âlemindeki hali yürekler acısı idi. Herkes onu tanır ama

kimse fark etmezdi. Balolarda, ancak *vis-à-vis* eksikliğinde onu dansa kaldırırlardı. Kadınlar her seferinde, yalnız tuvaletlerini düzeltmek için tuvalet odasına gitmek ihtiyacını duydukları zaman onun koluna girerlerdi.

Liza onurlu bir kızdı. Durumunu çok iyi anlıyordu; boyuna çevresine bakınarak kendisini kurtaracak adamı sabırsızlıkla bekliyordu. Ama hoppaca davranışlarında bile hesaplılığı elden bırakmayan gençler ona pek aldırış etmezlerdi.

Halbuki Lizavetta İvanovna bu gençlerin çevrelerinde dolaştıkları soğuk ve küstah kızlardan yüzlerce kez sevimliydi. Kaç kez sıkıcı ve muhteşem salondan sessizce çıkarak, ağlamak için kâğıt kaplı paravanların, komodinin, aynanın, boyalı bir karyolanın durduğu ve bakır bir şamdanda içyağından yapılmış bir mumun sönük bir ışıkla yandığı kendi yoksul odasına gelmişti.

Bu hikâyenin başında anlattığımız Narumov'un evindeki geceden iki gün sonra, ve şimdi anlatmakta olduğumuz sahneden bir hafta önceydi. Lizavetta İvanovna, pencerenin önüne oturmuş gergef işliyordu; rastlantı eseri sokağa bakınca, genç bir askerî mühendisin, gözlerini kendi penceresine dikmiş, hareketsiz durduğunu gördü. Kız başını eğdi ve tekrar işiyle uğraşmaya başladı. Beş dakika sonra tekrar baktı, genç subay aynı yerde duruyordu. Sokaktan gelip geçen subaylarla cilveleşmek âdeti olmadığı için, sokağa bakmaktan vazgeçti ve başını kaldırmaksızın iki saat kadar gergef işledi. Yemeğe çağırdılar. Ayağa kalktı ve gergefini toplamaya başladı. Gözü sokağa kayınca, subayı yine gördü. Bu ona oldukça tuhaf geldi. Yemekten sonra, bir çeşit üzüntülü duygu ile pencereye yaklaştı. Subay artık orada yoktu. Genç kız onu unuttu.

İki gün sonra, arabaya binmek üzere kontesle beraber evden çıkarken, onu yine gördü. Genç subay, yüzünü kürk yakasının içine gizlemiş, dış kapının hemen yanı başında duruyordu. Siyah gözleri, şapkanın altından pırıldıyordu. Lizavetta İvanovna, nedenini kendisinin de bilmediği bir korku duydu; anlaşılmaz bir ürperti ile arabaya oturdu.

Eve dönünce pencereye koştu. Subay, gözlerini ona dikmiş, yine eski yerinde duruyordu. Genç kız meraktan kıvranarak, kendisi için yepyeni bir duygunun etkisiyle heyecanlanarak pencereden ayrıldı.

O zamandan beri gün geçmezdi ki delikanlı, belli saatlerde evin pencerelerinin altına gelmesin. Kızla delikanlı arasında sessiz bir ilişki kuruldu. Genç kız, elinde işi, yerine otururken onun yaklaştığını hisseder, başını kaldırır, her geçen gün ona biraz daha uzun bakardı. Delikanlı bu bakışlardan minnettarmış gibi görünürdü, gözleri her karşılaştıkça, delikanlının solgun yanaklarının birden pembeleştiğini genç kız, gençliğe özgü keskin bakışıyla fark ederdi. Bir hafta sonra kız ona gülümsedi.

Tomskiy bir arkadaşını tanıtmak için kontesten izin rica ettiği gün, zavallı kızın yüreği şiddetle çarpmaya başlamıştı. Fakat Narumov'un mühendis değil süvari olduğunu öğrendiği zaman, patavatsızca sorusuyla havai Tomskiy'e sırrını belli ettiğine üzüldü.

Hermann, kendisine küçük bir miras bırakan Ruslaşmış bir Alman'ın oğlu idi. Kimseye muhtaç olmadan yaşamaya ahdetmiş olan Hermann, en küçük bir israfa bile yer vermiyor, servetinin faizine el sürmeksizin yalnız maaşıyla geçiniyordu. Zaten Hermann içine kapalı, ağırbaşlı bir adamdı. Arkadaşları, onun bu aşırı tutumluluğuyla alay etmek fırsatını pek seyrek buluyorlardı. Hermann'ın güçlü tutkuları ve ateşli bir düş gücü vardı. Ama iradesi-

nin gücü onu, gençliğin bilinen hatalarından kurtarmıştı. Örneğin, yaradılıştan bir kumarcı olduğu halde, ömründe eline kâğıt almamıştı. Çünkü (kendi deyimiyle) durumunun, fazlasını almak umuduyla gerekli olanını gözden çıkarmasına izin vermediği kanısında idi. Böyle iken, gecelerce kumar masalarının başından kalkmaz, ateşli bir heyecan içinde oyunun türlü evrelerini izlerdi.

Üç kâğıt hikâyesi onun imgelemi üzerinde güçlü bir etki yapmış ve bütün gece aklından hiç çıkmamıştı. Ertesi akşam, Petersburg sokaklarında serseri serseri dolaşırken, 'Ne olur,' diye düşünüyordu, 'ihtiyar kontes sırrını bana açsa, ya da o üç sağlam kâğıdın hangileri olduğunu söylese, ne olur? Hem talihimi niçin denemeyeyim? İhtiyar kontese tanıtılmak, onun sempatisini kazanmak, hatta hatta âşığı olmak! Bunların hepsi mümkün... Ama bütün bunlar için vakit ister. Halbuki kontes seksen yedi yaşında. Bir hafta, hatta iki gün sonra pekâlâ ölebilir... Ya şu hikâyeye ne demeli? Buna inanılabilir mi? Hayır. Tutumluluk, ölçülülük, çalışkanlık: işte benim üç sağlam kâğıdım. İşte benim sermayemi üç, hatta beş misline çıkaracak, bana bağımsızlık ve gönül rahatlığı sağlayacak şey.'

Hermann'ın kafası bu düşüncelerle doluyken, kendisinin Petersburg'un ana caddelerinden birinde, mimari biçimde çok eski bir evin önünde buldu. Cadde arabalarla kaplıydı, arabalar birbiri ardınca, çok ışıklı bir kapıya doğru akıp gidiyorlardı. Bu arabalardan zaman zaman, kâh genç ve güzel bir kadının düzgün bacakları, kâh mahmuzlu bir çizme, kâh çizgili bir çorapla diplomat iskarpinleri, bir an için görünüp kayboluyordu. Kürkler ve mantolar heybetli kapıcının önünden acele acele geçiyordu. Hermann durdu ve köşedeki bekçiye sordu:

"Bu ev, kimin evi?"

"Kontes ...'nın."

Hermann ürperdi. O olağanüstü hikâye yeniden kafasında canlandı. Kontesi ve onun olağanüstü hünerini düşünerek evin çevresinde dolaşmaya başladı. Geç vakit kendi sakin köşesine döndü. Uzun bir süre uyuyamadı. Uykuya daldıktan sonra ise rüyasında oyun kâğıtları, yeşil bir masa, deste deste banknotlar, küme küme altınlar gördü. Birbiri peşinden kâğıt sürüyor, güvenle rölans yapıyor, durmadan kazanıyor, altınları önüne yığıyor, banknotları ceplerine dolduruyordu. Geç vakit uyandığı zaman bu hayalî servetini kaybettiği için derin derin içini çekti. Tekrar şehirde dolaşmaya çıktı ve kendini yeniden kontesin evinin önünde buldu. Sanki gizli bir el, kendisini oraya çekiyordu.

Durdu; pencerelere bakmaya başladı. Pencerelerden birinde, herhalde bir kitap ya da bir iş üzerine eğilmiş, siyah saçlı bir baş gördü. Baş doğruldu. Hermann körpe bir yüzle bir çift siyah göz gördü. İşte bu an, onun alınyazısını belirlemişti.

III

Vous m'écrivez, mon ange,
des lettres de quatre pages
*plus vite, que je ne puis les lire.**
Bir mektuptan

LİZAVETTA İVANOVNA şapkasını ve mantosunu henüz çıkarmıştı ki, kontes ona bir adam göndermiş ve arabanın tekrar hazırlanmasını emretmişti. Arabaya gittiler.

---

* (*Fr.*) "Meleğim, bana yolladığın dört sayfalık mektupları benim okuma hızımdan bile hızlı yazıyorsun." –*çev.*

İki uşak ihtiyar kontesi kaldırıp tam arabanın kapısından içeri soktukları sırada, Lizavetta İvanovna, tekerleklerin yanı başında mühendisini gördü. Delikanlı kızın elini kavradı. Genç kız korkusunu yenmeye vakit bulamadan, subay ortadan kaybolmuş, kızın elinde bir mektup kalmıştı. Lizavetta mektubu eldivenin içine sakladı. Bütün yol boyunca ne bir şey işitti ne de bir şey gördü. Kontesin, arabada iken boyuna soru sormak âdeti vardı: Şu rastladığımız adam kim? Bu köprünün adı ne? Şu tabelada ne yazıyor? Bu sefer Lizavetta İvanovna düşüncesiz rastgele yanıtlar veriyor, kontesi kızdırıyordu.

"Bugün sana ne oldu, kızım?.. Sağır mı oldun nedir?.. Sen beni ya dinlemiyorsun ya da anlamıyorsun. Allaha şükür peltek değilim, henüz aklımı da kaçırmadım."

Lizavetta İvanovna onu dinlemiyordu. Eve döner dönmez odasına koştu, eldivenin içinden mektubu çıkardı. Mektup açıktı, bir solukta okudu. Bu bir aşk ilanıydı: saygılı ve nazik bir ifade ile yazılmış, sözcüğü sözcüğüne Almanca bir romandan alınmıştı. Ama Lizavetta İvanovna Almanca bilmiyordu, mektup pek hoşuna gitti.

Bununla beraber aldığı bu mektup onu çok üzüyordu. Hayatında ilk kez genç bir erkekle gizli, yakın bir ilişkiye giriyordu. Subayın pervasızlığı kızı fena halde korkutuyordu, ihtiyatsız davrandığı için kendisini kabahatli görüyor, ne yapacağını bilmiyordu: Pencerede oturmaktan vazgeçerek ve ilgisiz davranarak genç subayın bir daha peşine düşme isteğini mi kırmalıydı? Yoksa mektubunu geri mi göndermeliydi? Ya da kesin ve soğuk bir yanıt mı vermeliydi? Onun akıl danışacağı kimsesi yoktu: Ne bir dostu ne de bir yol göstericisi vardı.

Lizavetta İvanovna yanıt yazmaya karar verdi.

Yazı masasının başına geçti, kalemi kâğıdı eline aldı ve düşünceye daldı. Birkaç kez mektubunu yazmaya başlayıp yırttı: Çünkü kullandığı deyimler kendisine ya fazla samimi ya da fazla soğuk görünmüştü. Nihayet kendisinin de beğendiği birkaç satır karalayabildi. Genç kız mektubunda, "Namuslu niyetler beslediğinize ve düşüncesiz bir davranışla beni küçük düşürmek istemediğinize güvenim var," diyordu. "Ama tanışmamız böyle başlamamalıydı. Mektubunuzu geri gönderiyor ve hak etmediğim saygısızca bir davranışla, ileride herhangi bir şikâyete yol açmayacağınızı umuyorum."

Ertesi gün Hermann'ın geçmekte olduğunu gören Lizavetta İvanovna, gergefinin başından kalktı, salona geçerek küçük pencereyi açtı ve genç subayın çevikliğine güvenerek mektubu sokağa attı. Hermann koşup mektubu yerden kaptı ve bir şekerci dükkânına girdi. Zarfı yırtınca kendi mektubunu ve Lizavetta İvanovna'nın cevabını buldu. Zaten o da bunu bekliyordu. Çevirmekte olduğu entrikayla pek meşgul bir halde, evine döndü.

Bu olaydan üç gün sonra, kadın eşyası satan bir mağazanın genç ve açıkgöz kızlarından biri, Lizavetta İvanovna'ya bir tezkere getirdi. Para istendiğini tahmin eden Lizavetta İvanovna tezkereyi üzüntüyle açtı ve hemen Hermann'ın yazısını tanıdı:

"Yavrucuğum, yanlışınız var," dedi, "bu tezkere bana değil."

Pişkin kız, hileci gülümseyişini saklamaksızın:

"Hayır efendim," dedi. "Sizin, sizin. Lütfen okuyunuz!"

Lizavetta İvanovna tezkereye acele bir göz gezdirdi. Hermann kendisiyle görüşmek istiyordu. Gerek bu acele

istekten, gerek Hermann'ın tuttuğu yoldan ürken Lizavetta İvanovna:

"Olanağı yok! Bu mektup gerçekten bana değil," dedi ve mektubu parça parça etti.

Mektubu getiren kız:

"Mademki mektup size yazılmamış, ne diye yırttınız?" dedi. "Ben sizin yerinizde olsam onu yazana geri gönderirdim."

Kızın bu anımsatmasından öfkelenen Lizavetta İvanovna:

"Rica ederim şekerim," dedi, "bundan böyle bana tezkere falan getirmeyin. Sizi gönderene de, böyle şeylerin ayıp olduğunu söyleyin!"

Fakat Hermann uslanmadı. Lizavetta İvanovna her gün şu veya bu araçla ondan mektuplar alıyordu. Artık bunlar Almancadan da çevrilmiş değillerdi. Hermann bunları tutkusundan esinlenerek yazıyor ve kendine özgü bir dille konuşuyordu. Bu mektuplarda hem onun değişmez istekleri hem de sınırsız bir hayal gücünün perişanlığı göze çarpıyordu. Lizavetta İvanovna artık bunları geri göndermeyi de düşünmüyordu: Bu mektuplar ona sonsuz bir zevk veriyordu. Bunlara yanıt vermeye başladı. Yazdığı tezkereler, gittikçe daha uzun, daha ılımlı bir nitelik almaya başladı. Nihayet, şu aşağıdaki mektubu ona pencereden attı:

"Bu akşam ... elçisi bir balo veriyor. Kontes de oraya gidecek. Saat ikiye kadar orada kalırız. Beni yalnız görmeniz için işte size bir fırsat! Kontes gider gitmez adamları da herhalde şuraya buraya dağılırlar. Antrede yalnız kapıcı kalır. Ama o da, âdeti üzere, kulübesine çekilir. On bir buçukta geliniz. Doğru merdivenlerden çıkınız! Şayet bekleme odasında birine rastlarsanız, kontesin evde olup

olmadığını sorunuz! Size 'yok' diyeceklerdir. O zaman geri dönmekten başka yapacak bir şey de kalmaz! Ama herhalde kimseye rast gelmeyeceksinizdir. Kızların hepsi de kendi dairelerinde bir odada otururlar... Bekleme salonundan sola sapınız, kontesin yatak odasına kadar dosdoğru gidiniz! Yatak odasında, paravanın arkasında iki küçük kapı göreceksiniz, sağdaki, kontesin hiçbir zaman girmediği çalışma odasına, soldaki bir koridora açılır. Burada dar ve dönemeçli bir merdiven vardır. Bu merdiven benim odama gider."

Hermann, belirtilen zamanı bekleyerek bir kaplan gibi titriyordu. Daha akşamın onunda, kontesin evi önünde duruyordu. Hava çok kötüydü: rüzgâr uluyor, sulu bir kar lapa lapa yağıyordu. Fenerlerin ışığı donuktu. Sokaklar tenhaydı. Nadiren, geç kalmış bir müşteriyi gözleyen lagar beygirli bir arabacının geçtiği görülüyordu. Hermann rüzgârı ya da karı duymaksızın, yalnız bir ceketle duruyordu. Nihayet kontesin arabasını getirdiler. Hermann, uşakların, beli bükülmüş, samur bir kürke bürünmüş ihtiyar kadını koltuklayarak nasıl getirdiklerini, bunun arkasından da ince bir manto giymiş, başını taze çiçeklerle süslemiş olan Lizavetta'nın nasıl geçtiğini gördü. Arabanın kapıları kapandı. Araba, yumuşak karların üzerinde ağır ağır hareket etti. Kapıcı kapıları kapadı. Pencereler kararadı. Hermann, boşalan evin çevresinde dolaşmaya başladı. Bir fenere yaklaşarak saate baktı: Saat on biri yirmi geçiyordu. Fenerin altında kaldı; gözlerini saatin yelkovanına dikerek geri kalan dakikaların geçmesini beklemeye başladı.

Hermann, tam saat on bir buçukta, kontesin konağının taş merdivenlerinden çıktı ve bol ışıkla aydınlatılmış bir antreye girdi. Kapıcı yoktu. Acele acele merdivenlerden

çıktı. Bekleme salonunun kapısını açtı ve lambanın altında, eski ve kirli bir koltuğun içinde uyumakta olan bir uşak gördü. Hafif ve emin adımlarla uşağın yanından geçti. Salon ve konuk odası karanlıktı. Bekleme odasındaki lamba bunları hafif bir ışıkla aydınlatıyordu. Hermann kontesin yatak odasına girdi. Eski aziz tasvirleriyle dolu camlı dolabın önünde, altın bir Meryem Ana kandili yanıyordu. Renkleri solmuş kumaş koltuklarla, ağaçlarının yaldızları dökülmüş, kuştüyü yastıklı kanepeler, Çin işi duvar kâğıdıyla kaplı duvarların dibinde, hazin bir simetriyle sıralanmışlardı. Duvarda, Paris'te Madam Lebrun tarafından yapılmış iki portre asılıydı. Bunlardan biri, parlak yeşil üniforması üzerine nişan takılmış, kırk yaşlarında, kırmızı yüzlü şişman bir adamı; ötekisi ise, pudralı saçları şakaklarından yukarı doğru taranmış ve üzerine bir gül iliştirilmiş, kartal burunlu genç ve güzel bir kadını betimliyordu. Odanın dört bir yanında, porselenden yapılmış çoban kızlarını gösteren minyatürler, ünlü Leroy işi masa saatleri, kutucuklar, ruletler, yelpazeler ve geçen yüzyılın sonlarında Montgolfier balonu ve Mesmer'in manyetizması ile birlikte icat olunmuş çeşitli kadın oyuncakları göze çarpıyordu.

Hermann paravanın arkasına geçti. Orada demirden, küçük bir karyola duruyordu. Sağda, çalışma odasına, solda da, koridora açılan kapılar vardı. Hermann bu kapıyı açtı ve zavallı evlatlığın odasına giden dar, dönemeçli merdiveni gördü... Ne var ki Hermann geri döndü ve karanlık çalışma odasına girdi.

Vakit ağır geçiyordu. Ortalık sessizdi. Konuk salonunun saati on ikiyi çaldı, sonra yine her şey sustu. Hermann, yanmamış bir sobaya dayanmış, ayakta duruyordu.

Sakindi. Yüreği tehlikeli, ama zorunlu bir işe karar vermiş bir insanın yüreği gibi düzgün vuruşlarla çarpı-

yordu. Saatler sabahın birini, sonra da ikisini çaldı. Hermann, uzaktan gelen bir araba gürültüsünü işitti. Elinde olmayarak heyecanlandı. Araba yaklaştı ve durdu. İndirilen araba basamağının gürültüsü ona kadar geldi. Evde hareket başladı. Hizmetçiler koşuştu. Sesler duyuldu. Ev aydınlandı. Üç ihtiyar hizmetçi yatak odasına koştular. Kontes, bitkin bir halde içeri girdi ve Voltaire koltuklarından birine yığıldı. Hermann delikten bakıyordu: Lizaveta İvanovna önünden geçti. Hermann onun kendi merdiven basamaklarından acele acele çıktığını işitti. Yüreğini vicdan azabına benzer bir şeyler kemirir gibi oldu, ama yeniden yatıştı. Hermann taşlaşmıştı.

Kontes aynanın önünde soyunmaya başladı. Güllerle donanmış hotozunu başından aldılar. Kesik saçlı, kırlaşmış başından pudralı takma saçlarını çıkardılar. Firketeler bir yağmur gibi etrafına dökülüyordu. Sim ile işlenmiş sarı robu, şiş ayakları üzerine düştü. Hermann bu kadın tuvaletinin bütün iğrenç güzelliklerinin tanığı olmuştu. Nihayet kontes takkesiyle ve gecelik entarisiyle kaldı. Yaşına daha uygun olan bu kıyafetiyle kontes, daha az korkunç ve daha az çirkin görünüyordu.

Genel olarak bütün yaşlı insanlar gibi kontes de uykusuzluk çekiyordu. Soyunduktan sonra, pencerenin önüne, Voltaire koltuklarından birine oturdu; hizmetçilerini savdı. Mumları dışarı götürdüler. Oda yine yalnız kandil ışığıyla aydınlanıyordu. Kontes, benzi sapsarı bir halde oturuyor, sarkık dudaklarını kımıldatarak sağa sola sallanıyordu. Bulanık gözlerinden, kafasında hiçbir düşünce olmadığı anlaşılıyordu.

Korkunç ihtiyarın şu haline bakınca, ondaki bu sallantının isteğe bağlı olmaktan çok gizli bir mekanizmanın etkisiyle olduğu sanılabilir.

Birdenbire bu ölü çehre anlatılmaz bir biçimde değişti. Dudakları kımıldamaz oldu, gözleri canlandı: Kontesin önünde yabancı bir adam duruyordu. Bu adam ona, yavaş ve anlaşılır bir sesle:

"Korkmayın, Allah aşkına korkmayın!" diyordu. "Size hiçbir kötülük yapmak niyetinde değilim. Bana bir lütufta bulunmanızı istirhama geldim."

İhtiyar kadın sessizce ona bakıyordu. Hermann kadının sağır olduğuna hükmederek kulağına eğildi ve aynı şeyleri tekrarladı. İhtiyar kadın yine eskisi gibi susuyordu. Hermann sözüne devam ederek:

"Bütün ömrümce beni mutlu edebilirsiniz," dedi. "Hem bu size hiçbir fedakârlığa da mal olmaz. Sizin birbiri ardınca üç kâğıdı çıkardığınızı biliyorum."

Hermann sustu. Kontes, kendisinden ne istenildiğini galiba anlamıştı. Yanıt vermek için sözcük arıyor gibiydi. Nihayet şunları söyledi:

"O bir şakaydı. Size yemin ederim ki o bir şakaydı."

"Böyle şaka olmaz. Zararını çıkarmak için kendisine yardım ettiğiniz Çaplitskiy'i anımsayınız!"

Anlaşılan kontes şaşırmıştı. Yüzünün çizgileri güçlü bir ruh heyecanını gösteriyordu. Ama çok geçmeden eski duygusuz halini aldı. Hermann devam ederek:

"Bu üç sağlam kâğıdı bana söyleyebilir misiniz?" dedi. Kontes susuyordu. Hermann devam etti:

"Sırrınızı kimin için saklayacaksınız? Torunlarınız için mi? Onlar zaten zengin... Hem onlar paranın değerini de bilmez. Sizin üç kâğıdınızın tutumsuz bir adama hiç yararı olamaz. Baba mirasını korumasını bilmeyenler, bütün çabalara karşın sefalet içinde ölürler. Ben tutumsuz değilim, paranın değerini bilirim. Üç kâğıdınız bende boşa gitmez... Haydi!"

Hermann sustu; heyecanla ihtiyar kadının cevabını bekledi. Kontes susuyordu. Hermann diz çöktü:

"Hayatta bir kez olsun sevdiyseniz, aşkın heyecanlarını anımsıyorsanız, yeni doğmuş oğlunuzun ağlayışına bir kez olsun gülümsediyseniz, yüreğiniz bir kez olsun insanca bir duygu ile çarptıysa, size bir kadın, bir sevgili, bir anne duygusuyla yalvarıyorum; hayatta kutsal olan her ne varsa onlar adına yalvarıyorum, ricamı reddetmeyiniz! Sırrınızı bana söyleyiniz! Onu saklayacak ne var sanki? Belki de bu sır korkunç bir günahla, ölümsüz mutluluğun kaydıyla, şeytanla yapılmış bir sözleşmeyle ilgilidir. Ama düşününüz, siz ihtiyarsınız, çok yaşayacak değilsiniz! Ben bu günahı üzerime almaya hazırım. Siz yalnız bana sırrınızı söyleyiniz. Düşününüz ki bir insanın mutluluğu sizin elinizdedir. Değil yalnız ben, çocuklarım, torunlarım, torunlarımın çocukları, kısaca hepimiz anınızı kutsallaştıracağız, onu bir ermiş kadının anısı gibi yücelteceğiz."

İhtiyar kadın bir sözle olsun yanıt vermiyordu.

Hermann ayağa kalktı. Dişlerini sıkarak:

"Bak ben seni nasıl söyletirim!" dedi ve cebinden tabancasını çıkardı.

Kontes tabancayı görünce bir kez daha şiddetli bir heyecana kapıldı. Başını salladı, tabancanın ateşinden korunur gibi, elini siper etti. Sonra sırtüstü düştü ve kımıldamaz oldu.

Hermann, ihtiyar kadını elinden tutarak:

"Çocukluğu bırakınız," dedi. "Son kez soruyorum: Bana üç kâğıdın ne olduğunu söyleyecek misiniz? Evet veya hayır!.."

Kontes yanıt vermiyordu. Hermann onun ölmüş olduğunu gördü.

IV

7 Mai 18..
*Homme sans moeurs et sans religion!**
Bir mektuptan

LİZAVETTA İVANOVNA balo elbisesini henüz çıkarmamış ve derin düşüncelere dalmış bir halde odasında oturuyordu. Eve gelince, kendisine isteksizce hizmet teklif eden gözleri uykulu hizmetçiyi, kendisi soyunacağını söyleyerek savmakta acele etmiş ve Hermann'ı bulacağını umarak, ama aynı zamanda orada bulunmamasını da isteyerek heyecanla odasına girmişti. Daha ilk bakışta Hermann'ın bulunmadığına kanaat getirmiş ve görüşmelerine engel olan nedenleri yarattığı için talihine şükretmişti. Soyunmadan oturdu; bu kadar kısa bir zamanda geçen ve onu bu kadar ileri götüren bütün bu olayları anımsamaya çalıştı. Delikanlıyı pencereden ilk gördüğü günün üzerinden üç hafta bile geçmeden onunla mektuplaşmaya başlamıştı ve genç ondan bir gece randevusu almayı başarmıştı... Mektuplarından bazılarının altında imzası bulunduğu için adını biliyordu. Onunla hiç konuşmamış, sesini duymamıştı. Bu geceye kadar hakkında asla hiçbir şey işitmemişti. Kısacası acayip bir işti bu...

Bu gece, baloda, alışıldığın tersine, kendisine yüz vermeyen Prenses Polina'ya içerleyen ve kayıtsız görünmek suretiyle ondan intikam almak isteyen Tomskiy, Lizavetta İvanovna'yı davet ederek onunla bitmez tükenmez bir mazurkaya kalkmıştı. Dans devam ettiği sürece,

* (*Fr.*) "7 Mayıs 18. Ahlaksız ve dinsiz adam." –*çev.*

Tomskiy, genç kızın askerî mühendislere gösterdiği aşırı ilgi ile alay etmiş ve genç kızın tahmin ettiğinden de çok şey bildiğini ileri sürmüştü. Yaptığı şakalardan bazıları öylesine uygun düşmüştü ki, Lizavetta İvanovna birkaç kez, Tomskiy'nin kendi sırrını bildiği sanısına kapılmıştı...

Genç kız gülerek ona:

"Bütün bunları nereden öğrendiniz?" diye sormuştu.

Tomskiy:

"Tanıdığınız kişinin ahbabı olan olağanüstü bir adamdan!" demişti.

"Bu olağanüstü adam da kimmiş?"

"Hermann adında biri."

Lizavetta İvanovna hiçbir yanıt vermemiş, ama elleriyle ayaklarının buz kesildiğini hissetmişti. Tomskiy sözüne devam etti:

"Bu Hermann gerçekten romanlara layık bir kişidir: Onda Napolyon'un profili, Mephistopheles'in ruhu vardır. Öyle sanıyorum ki vicdanında en az üç cinayet yatmaktadır. Fakat siz ne kadar sarardınız."

"Başım ağrıyor... Hermann... şey... Arkadaşınızın adı neydi canım? Size ne söyledi?.."

"Hermann dostundan hiç de hoşnut değil: Onun yerinde ben olsam büsbütün başka türlü davranırdım, diyor. Hatta bana öyle geliyor ki, Hermann'ın kendisinin sizde gözü var. Hiç olmazsa dostunun âşıkane ah vahlarını pek de soğukkanlılıkla karşılayamıyor."

"Peki, beni nerede görmüş?"

"Kilisede, belki de bir gezinti yerinde... Allah bilir, belki de siz uyurken odanızda... Ondan her şey umulur."

Üç bayanın, *Oubli ou Regret** sorusuyla yanlarına yaklaşması üzerine, Lizavetta İvanovna için acı verecek kadar meramlı olan bu konuşma yarıda kaldı.

Tomskiy'nin dans için seçtiği bayan bizzat Prenses ...'dı. Prenses, fazladan bir tur ve sandalyesi önünde de fazladan birkaç dönüş yapmak suretiyle, Tomskiy ile aralarındaki anlaşmazlığı yoluna koymak fırsatını buldu. Tomskiy yerine döndüğü zaman artık ne Hermann'ı ne de Lizavetta İvanovna'yı düşünüyordu. Genç kız, yarım kalmış konuşmalarını tamamlamak istemişti. Ama mazurka bitmiş, az sonra da ihtiyar kontes evine gitmişti.

Tomskiy'nin sözleri, mazurka sırasında söylenmesi âdet olmuş gevezeliklerden başka bir şey olmamakla beraber, hayal sever kızın ruhuna pek derin işlemişti. Tomskiy'nin çizdiği portre, bizzat genç kızın da hayalinde canlandırdığı portreye benziyordu. Yeni romanlar sayesinde artık adileşen bu yüz, hem imgelemini korkutuyor hem de büyütüyordu.

Genç kız, çıplak kollarını çaprazlama kavuşturmuş ve hâlâ çiçeklerle süslü başını çıplak göğsüne eğmiş, oturuyordu. Birdenbire kapı açıldı, Hermann içeri girdi. Genç kız titredi. Ürkek bir fısıltı ile:

"Neredeydiniz siz?" diye sordu.

Hermann:

"İhtiyar kontesin yatak odasındaydım," dedi. "Şimdi oradan geliyorum. Kontes öldü."

"Aman Tanrım! Ne diyorsunuz?.."

Hermann sözüne devam ederek:

---

* Bu kelimelerden her biri o üç bayandan ikisinin adıdır. Ortadaki bayan, kavalyenin yanına gelerek, Oubli'yi mi, yoksa Regret'yi mi istersiniz diye sorar, kavalyenin seçtiği adı taşıyan bayan, kavalye ile bir figür yapmak zorundadır.–*çev.*

"Galiba da ölümüne ben neden oldum," dedi.

Lizavetta İvanovna, Hermann'a baktı. Tomskiy'nin söylediği "Bu adamın vicdanında en az üç cinayet yatıyor" sözleri ruhunda yankılar yaptı. Hermann, pencerenin kenarına, kızın yanına oturdu ve ona her şeyi anlattı.

Lizavetta İvanovna, onun anlattıklarını dehşetle dinledi. Demek ki... bütün bu tutkulu mektuplar, bütün bu ateşli yalvarmalar, bu küstahça ve ardı gelmeyen takipler aşktan değilmiş! Para: İşte onun bütün benliğini kaplayan hırs meğer buymuş!.. Onun hırsını giderecek, onu mutlu edecek insan olamazdı. Zavallı kız bir haydudun, ihtiyar koruyucusunu öldüren bir katilin kör yardımcısından başka bir şey değildi. Zavallı kız, geç kalmış ıstıraplı bir pişmanlıkla acı acı ağlamaya başladı. Hermann sessizce ona bakıyordu: Hermann'ın yüreği de ıstırap içindeydi. Ama ne zavallı kızın gözyaşları ne de açısındaki bu olağanüstü güzellik, Hermann'ın katı yüreğini etkilemişti. Ölmüş kocakarıyı düşündükçe de vicdan azabı duymuyordu. Onu korkutan biricik şey, kendisini zengin edecek sırrın sonsuza dek kayboluşuydu.

Nihayet Lizavetta İvanovna:

"Siz bir canavarsınız!" dedi.

Hermann:

"Ben onun ölümünü istemiyordum," yanıtını verdi. "Tabancam dolu bile değildi."

Sustular.

Şafak sökmeye başlamıştı. Lizavetta İvanovna, bitmek üzere olan mumu söndürdü. Solgun bir ışık odayı aydınlattı. Genç kız, ağlamış gözlerini silerek Hermann'a baktı: Hermann pencere kenarında hareketsiz oturmuş ve kaşlarını çatmıştı. Bu durumunda şaşılacak kadar

Napolyon'un portresini andırıyordu. Bu benzeyiş, Lizavetta İvanovna'yı bile şaşırtmıştı.

Genç kız nihayet:

"Evden nasıl çıkacaksınız?" diye sordu. "Sizi gizli bir merdivenden indirmeyi düşünmüştüm. Ama kontesin yatak odasından geçmek gerek. Ama ben korkuyorum."

"Bu gizli merdiveni nasıl bulacağımı siz bana anlatın; ben çıkarım."

Lizavetta İvanovna kalktı. Komodinden bir anahtar çıkararak Hermann'a verdi ve nasıl çıkılacağını uzun uzun anlattı. Hermann kızın soğuk ve cansız elini sıktı, önüne eğilmiş olan başını öptü ve çıktı.

Dönemeçli merdivenlerden aşağı indi ve tekrar kontesin yatak odasına girdi. Ölü kocakarı kaskatı olmuş bir halde oturuyordu. Yüzü derin bir sükûnet ifade ediyordu. Hermann ölünün önünde durdu. Âdeta bu müthiş gerçekten emin olmak ister gibi uzun uzun kocakarıya baktı. Nihayet çalışma odasına girdi. Duvar kâğıtlarının arkasındaki kapıyı el yordamıyla buldu ve garip bir duygunun etkisiyle heyecanlanarak karanlık merdivenlerden inmeye başladı. Aklından şunları geçiriyordu: Kim bilir, belki de bundan altmış yıl önce, sırtında süslü bir setre, saçlarını *à l'oiseau royal* taramış, bugün artık çoktandır mezarında çürümüş olan mutlu bir genç, üç köşeli şapkasını göğsüne bastırarak yine bu saatte, bu merdivenlerden, bu yatak odasına süzülüyordu. Onun çok yaşlanmış metresinin yüreği de bugün artık çarpmaz olmuştu.

Hermann, merdivenin aşağısında bir kapı gördü; onu da aynı anahtarla açtıktan sonra, kendisini, sokağa açılan bir ara koridorda buldu.

V

Bu gece rahmetli Barones von V... geldi.
Baştan başa beyazlar giyinmişti.
Bana, "Günaydın, bay müşavir!" dedi.
Swedenborg

O UĞURSUZ GECEDEN üç gün sonra, Hermann saat dokuzda, rahmetli kontesin cenaze töreninin yapılacağı ... manastırına gitti. Bir pişmanlık duymamakla beraber "Sen kocakarının katilisin!" diyen vicdanının sesini de tamamıyla susturamıyordu. Azıcık dindar olmakla birlikte, birçok kör inancı vardı. Ölü kontesin, hayatı üzerinde zararlı etkiler yapabileceğine inandığı için, bağışlamasını istemek amacıyla, kontesin cenaze töreninde bulunmaya karar verdi.

Kilise ağzına kadar doluydu. Hermann kalabalığın arasından zorlukla geçebildi. Tabut, kadife bir sayvan altında duran görkemli bir katafalk üstüne konmuştu. Ölü kadın, elleri göğsünde, başında dantelalı bir hotoz, sırtında beyaz atlastan bir elbise olduğu halde tabutun içinde yatıyordu. Ev halkı ölünün çevresinde dizilmişti: Siyah elbiseler giymiş ve omuzlarına armalı kurdeleler takmış hizmetçiler, ellerinde mumlarla; çocukları, torunları, torunlarının çocukları, bir kelime ile akrabaları tamamıyla siyahlar giymiş bir halde duruyorlardı. Kimse ağlamıyordu; gözyaşları *affectation** olurdu. Kontes öylesine ihtiyardı ki ölümü kimseyi hayrette bırakamazdı; zaten akrabaları çoktandır ona gerektiğinden çok yaşamış bir insan gözüyle bakıyorlardı. Genç bir piskopos, bir nutuk söyledi. Uzun hayatı, Hıristiyanca bir ölüme sessiz ve dikkatli bir hazırlanıştan ibaret olan bu Hıristiyan kadının sakin

* (*Fr.*) İkiyüzlülük, yapmacıklık anlamına gelir. *–çev.*

ölümünü, basit ve dokunaklı kelimelerle tasvir etti. Vaiz, "Azrail, onu dinî düşünceler içinde ölümsüz nişanlısını beklerken alıp götürdü," dedi.

Ayin, hazin bir nezaket töreni ile sona eriyordu. Kontesle, ilkin akrabaları vedalaştılar... Sonra, yıllarca kendi boş ve anlamsız eğlencelerine katılmış, ihtiyar kontesin önünde eğilmeye gelen sayısız konuk ilerledi. Bunlardan sonra da bütün ev halkı vedalaştı. En sonunda, merhumenin yaşıtı olan ihtiyar bir nedime yaklaştı. İki genç kız, kadının kollarına girmişti. Nedime, yerlere kadar eğilecek bir halde değildi. İhtiyar hanımının soğuk elini öperken, gözyaşı döken biricik insan o oldu. Kadından sonra Hermann, tabuta yaklaşmak cesaretini gösterdi. Yere kapandı ve çam dallarıyla örtülü soğuk zemin üzerinde birkaç dakika yattı. Sonra, kendisi de ölü kadar sararmış bir halde doğruldu, katafalkın merdivenlerine çıktı ve eğildi. Bu sırada ölünün, bir gözünü kırparak kendisine alaycı alaycı baktığını sandı.

Birdenbire kendini geri çeken Hermann'ın ayağı kaydı ve gürültü ile sırtüstü yere yuvarlandı. Onu kaldırdılar... Aynı dakikada Lizavetta İvanovna'yı baygın bir halde kilisenin önüne çıkardılar. Bu olay, birkaç dakika için, bu hazin törenin şatafatını bozdu. Ziyaretçiler arasında boğuk bir mırıltı yükseldi. Kontesin yakın akrabasından zayıfça bir mabeyinci, yanında durmakta olan bir İngiliz'in kulağına eğilerek, genç subayın, kontesin gayrimeşru oğlu olduğunu fısıldadı. İngiliz bu sözlere, soğuk bir "Ya!" ile yanıt verdi.

Hermann bütün gün son derece sinirli bir haldeydi. Tenha bir meyhanede öğle yemeğini yedi. İçindeki heyecanı bastırmak umuduyla alışık olmadığı halde pek çok içti. Fakat şarap, düş gücünü büsbütün kamçıladı. Eve gelince, soyunmadan kendini karyolaya attı ve derin bir uykuya daldı.

Ancak geceleyin uyandı. Ayışığı odasını aydınlatıyordu. Saate baktı: Üçe çeyrek vardı. Uykusunu almıştı. Karyolaya oturdu, ihtiyar kontesin cenaze törenini düşünmeye başladı.

Bu sırada birisi sokak tarafından pencereden ona baktı ve hemen uzaklaştı. Hermann buna hiç önem vermedi. Bir dakika sonra antre kapısının açıldığını duydu. Hermann, emir erinin, âdeti olduğu üzere sarhoş bir halde, gece gezintisinden döndüğünü sandı. Ama tanımadığı bir ayak sesi işitti! Biri, terliklerini yavaşça sürüyerek yürüyordu. Kapı açıldı. Beyazlar giyinmiş bir kadın içeri girdi. Hermann bunu ihtiyar sütninesi sandı, onun bu zamanda gelişini gerektirecek nedenler ne olabilir diye hayret etti. Fakat beyazlı kadın, âdeta kayarak, birdenbire Hermann'ın önünde peyda oluverdi. Hermann kontesi tanıdı. Kontes açık bir sesle:

"Sana istemeyerek geldim," dedi. "Ricanı yerine getirmem bana emir olundu. Üçlü, yedili, birli, birbiri ardınca sana oyunu kazandırır. Fakat, yirmi dört saatte ancak bir kâğıt çıkaracak ve bir daha da asla eline kâğıt almayacaksın!.. Evlatlığım Lizavetta İvanovna ile evlenirsen beni öldürmeni bağışlarım."

Kontes bu sözleri söyledikten sonra yavaşça döndü, kapıya doğru gitti ve terliklerini sürüyerek gözden kayboldu.

Hermann koridor kapısının kapandığını işitti. Pencereden, birinin, tekrar kendisine baktığını gördü.

Hermann uzun bir süre kendini toplayamadı. Öteki odaya çıktı. Emir eri yerde uyuyordu. Zorlukla onu uyandırabildi. Emir eri her zamanki gibi sarhoştu. Ondan hiçbir şey öğrenmek mümkün değildi. Koridorun kapısı kilitliydi. Hermann odasına döndü; mumu yaktı ve kendisine görünenleri yazdı.

VI

Bekleyiniz!
Siz bana ne cesaretle bekleyiniz dediniz?
Ekselans, ben lütfen bekleyiniz, dedim.

FİZİK DÜNYASINDA iki cisim aynı anda aynı yeri dolduramadığı gibi, madde dışı dünyada da iki sabit düşünce aynı zamanda yaşayamaz. Üçlü, yedili, birli, Hermann'ın imgeleminde pek çabuk ölü kontesin hayalini unutturdu. Üçlü, yedili, birli onun aklından bir türlü çıkmıyor, dudaklarından hiç eksik olmuyordu. Genç bir kız görünce, "Ne kadar da düzgün vücudu var, tıpkı kupa üçlüsü gibi" diyor; kendisine saatin kaç olduğu sorulduğu zaman "Yediliye beş var" yanıtını veriyordu. Her göbekli erkek, ona birliyi anımsatıyordu. Üçlü, yedili, birli, mümkün olan her biçime girerek onu uykusunda izliyordu. Üçlü, bir manolya grandflora halinde açılıyor; yedili, gözüne gotik bir kapı biçiminde, birli ise kocaman bir örümcek gibi görünüyordu. Bütün düşünceleri bir noktada, kendisine pek pahalıya mal olan sırdan yararlanmak noktasında toplanıyordu. İstifasını vererek seyahate çıkmayı kafasında kurmaya başladı. Paris'in açık kumarhanelerinde, sihirli talihin definelerini zorlamak niyetindeydi.

Ama bir rastlantı, onu bu sıkıntıdan kurtardı.

Bütün hayatını kumar masalarında geçirmiş, bir tarihte bonolar kazanarak ve peşin paralar kaybederek milyonlar biriktirmiş olan meşhur Çekalinski'nin başkanlığında Moskova'da zengin oyunculardan bir dernek kurulmuştu. Uzun yılların tecrübesi ona arkadaşlarının güvenini; kapılarının herkese açık bulunuşu, yemeklerinin nefaseti, nezaket ve neşesi ise halkın saygısını kazandırmıştı. Çekalinski Petersburg'a geldi. Kumar yüzünden

baloları unutan ve firavun oyununun tutkusunu çapkınlığın zevkine tercih eden gençlik, ona akın etmeye başladı. Narumov, Hermann'ı oraya götürdü.

Terbiyeli garsonlarla dolu bir sıra süslü odalardan geçtiler. Birkaç generalle müşavir Whist oynuyorlardı. Birtakım gençler kanepelere kurulmuş dondurma yiyor ve pipo içiyorlardı. Salonda, yirmi kadar gencin etrafına toplandığı uzun masanın başında ev sahibi oturmuş, banko tutuyordu. Bu, altmış yaşlarında, görünüşü insana büyük bir saygı aşılayan bir kişiydi. Başı, gümüş rengi saçlarla örtülüydü. Yuvarlak ve taze yüzü, iyilik ifade ediyordu. Gözleri, devamlı bir gülümseme pırıltısı ile yanıyordu. Narumov ona Hermann'ı tanıttı. Çekalinski, Hermann'ın elini dostça sıktı ve resmiyete gerek olmadığını söyleyerek oyuna devam etti.

Parti uzun sürmüştü. Masanın üzerinde otuzdan fazla kâğıt vardı. Çekalinski her oyundan sonra oyuncuların vaziyet almalarına zaman bırakmak için duruyor, zararları kaydediyor, oyuncuların isteklerini nezaketle dinliyor, dikkatsiz bir elin büktüğü bir kâğıdın ucunu daha büyük bir nezaketle düzeltiyordu. Nihayet parti bitti. Kâğıtları karıştırdı ve ikinci bir partiye hazırlandı. Hermann hemen oracıkta oynamakta olan şişman birinin omzu üzerinden elini uzatarak:

"İzin verirseniz, ben de bir kâğıt koyayım," dedi.

Çekalinski, razı olduğunu gösteren sessiz bir gülümseyişle eğildi. Narumov, uzun süren perhizinin sona erişinden ötürü Hermann'ı kutladı ve talihinin açık olmasını diledi.

Hermann:

"Ben hazırım," dedi. Ve oyuna sürdüğü parayı, kâğıdının üst tarafına tebeşirle kaydetti.

Banko, gözlerini kırpıştırarak:

"Efendimiz, ne kadar koydunuz?" diye sordu. "Af buyurun gözlerim seçemiyor."

Hermann:

"Kırk yedi bin!" dedi.

Bu sözler üzerine bütün başlar bir anda çevrildi ve bütün gözler Hermann'a dikildi. Narumov, 'Hermann aklını oynattı!' diye düşündü.

Çekalinski, yüzünden hiç eksik olmayan gülümseyişi ile:

"Oyununuzun çok yüksek olduğunu söylememe izin veriniz," dedi. "Burada şimdiye kadar hiç kimse, bir seferde iki yüz yetmiş beş rubleden fazla para koymamıştır."

Hermann itiraz ederek:

"Ne yapalım?" dedi. "Siz benim kâğıdımı görüyor musunuz, görmüyor musunuz?.."

Çekalinski, razı olduğunu bildiren aynı sessiz eda ile eğildi:

"Yalnız size arz etmek isterim ki, dostlarımın güvenine layık bir insan olmam itibariyle ancak peşin para ile oynayabilirim. Ben şahsen, elbette, sözünüzün yeter olduğuna inanırım, ama oyunun ve hesapların dürüstlüğü için parayı kâğıdın üzerine koymanızı rica ederim."

Hermann cebinden bir çek çıkardı ve Çekalinski'ye uzattı. Çekalinski, çeke şöylece bir göz attıktan sonra, onu Hermann'ın kâğıdının üzerine koydu. Çekalinski kâğıt vermeye başladı. Sağa dokuzlu, sola da üçlü geldi. Hermann kâğıdını göstererek:

"Kâğıdım kazandı!" dedi.

Oyuncular arasında bir mırıltı yükseldi. Çekalinski'nin suratı asıldı. Ama hemen yine eski gülümsemesini ele aldı:

"Paranızı emreder misiniz?" diye sordu.

"Lütfedersiniz!.."

Çekalinski cebinden birkaç banknot çıkardı ve hemen hesabı temizledi. Hermann paralarını aldı ve masadan uzaklaştı. Narumov şaşkınlığını bir türlü yenemiyordu. Hermann bir bardak limonata içti ve evine gitti.

Ertesi akşam yine Çekalinski'ye geldi. Ev sahibi banko tutuyordu. Hermann masaya yaklaştı. Oyuncular ona hemen yer verdiler... Çekalinski onu nezaketle selamladı.

Hermann yeni bir partinin başlamasını bekledi. Bir kâğıt aldı ve üzerine kendi kırk yedi bin rublesiyle dün akşamki kazancını koydu.

Çekalinski kâğıt vermeye başladı. Vale sağa, yedili sola düştü.

Hermann yediliyi açtı.

Herkesin ağzından bir "Ah!.." yükseldi. Çekalinski görünüşe göre şaşırmıştı. Doksan dört bin rubleyi sayıp Hermann'a teslim etti. Hermann paraları soğukkanlılıkla aldı ve hemen oradan uzaklaştı.

Ertesi akşam Hermann yine kumar masasında göründü. Herkes onu bekliyordu. Generallerle müşavirler, bu görülmemiş oyunu seyretmek için kendi Whist'lerini bırakmışlardı. Genç subaylar kanepelerden fırlamış, bütün garsonlar salona dolmuştu. Herkes Hermann'ın başına üşüşmüştü. Öteki oyuncular kâğıtlarını koymamış, oyunun nasıl biteceğini merakla bekliyorlardı. Hermann masanın başında durmuş, yüzü sapsarı, ama yine de gülümsemesini elden bırakmayan Çekalinski'ye karşı bir başına oynamaya hazırlanıyordu. Her ikisi de yeni birer deste kâğıt açtılar... Çekalinski kâğıtları karıştırdı. Hermann kesti. Kendi kâğıdını masaya koyarak, onu bir banknot yığını ile örttü. Bu bir düelloyu andırıyordu. Ortalıkta derin bir sessizlik vardı. Çekalinski kâğıt vermeye başladı. Elleri titriyordu. Sağa kız, sola da birli geldi. Hermann:

"Birli kazandı!" diyerek kendi kâğıdını açtı.

Çekalinski nezaketle:

"Kızınız kaybetti!" dedi.

Hermann titredi: Gerçekten de, elinde birlinin yerine bir maça kızı vardı. Gözlerine inanamıyor, nasıl olup da yanıldığını bir türlü anlamıyordu.

O anda, maça kızı gözünü kırparak kendisine gülümsüyormuş gibi geldi. Bu şaşılacak benzeyiş onu şaşırttı. Dehşetle:

"Kocakarı!" diye haykırdı.

Çekalinski kaybedilen banknotları önüne çekti. Hermann hareketsiz duruyordu. Masadan ayrıldığı zaman gürültülü konuşmalar başladı. Kumarbazlar, "Yaman para sürdü!" diyorlardı.

Çekalinski yeniden kâğıtları karıştırdı: Oyun doğal gidişini sürdürdü.

Sonuç

HERMANN AKLINI OYNATTI. Obuhov hastanesinin 17 numaralı koğuşunda yatıyor, hiçbir soruya yanıt vermiyor; yalnız büyük bir süratle üçlü-yedili-birli; üçlü-yedili-kız sözlerini mırıldanıp duruyor.

Lizavetta İvanovna, çok sevimli bir gençle evlendi. Hali vakti oldukça yerinde olan ve bir yerde memur bulunan bu genç, ihtiyar kontesin eski kâhyasının oğludur. Lizavetta İvanovna akrabalarından yoksul bir kızı yanına almış, büyütüyor.

Tomskiy yüzbaşılığa terfi etti; Prenses Polina ile evleniyor.

1834

MISIR GECELERİ

I

Quel est cet homme?
Ha, c'est un bien grand talent,
il fait de sa voix tout ce qu'il veut.
*Il devrait bien, madame, s'en faire une culotte.**

ÇARSKİY, Petersburg'un yerlilerindendi. Daha otuzunda yoktu. Evli değildi. Çalışmak zorunda da değildi. İyi zamanlarda vali muavinliği yapmış olan merhum amcası, kendisine büyücek bir çiftlik bırakmıştı. Çarskiy'nin hayatı çok hoş geçebilirdi. Ama şiir yazıp yayınlamak talihsizliğine uğramıştı. Dergilerde adı şairdi, uşak odalarında ise kendisine "destancı" derlerdi.

Şairler, yararlandıkları bütün geniş ayrıcalıklara karşın (itiraf etmelidir ki, gramer kuralları dışına çıkmak ve öteki bazı şairce ayrıcalıklar bir yana bırakılırsa, Rus şairlerinin öyle pek göze batacak ayrıcalıkları da yoktur), büyük birtakım zarar ve sıkıntılarla karşı karşıyaydılar. Bir şair için en acı, en dayanılmaz fenalık, bir damga gibi kendisine vurulan ve yakasını bir türlü bırakmayacak olan bu şairlik unvanıdır. Halk şaire, kendi malı imiş gibi bakar. Onun düşüncesine göre, şair halkın zevki ve çıkarı için yaratılmıştır. Şair köyden mi dönüyor, ilk rastladığı adam ona şunu sorar: "Bize yeni bir şeyler getirmediniz mi?"

---

* (*Fr.*) "Kim bu adam?"
"O mu? Gerçekten büyük bir yetenektir. Sesiyle istediği her şeyi yapabilir."
"O halde kendine bir pantolon yapsa ya, madam." *-çev.*

Şair bozulan işlerini veya sevdiği bir insanın hastalığını mı düşünüyor? Hemen, bayağı bir gülüşe karışan şu bayağı sözleri işitirsiniz: "Herhalde bir şeyler yaratıyorsunuz!" Şair birine mi âşık olmuştur? Sevgilisi hemen İngiliz mağazasından bir albüm satın alır ve aşk şiirleri beklemeye başlar. Önemli bir iş konuşmak için hemen hiç tanımadığı bir kimsenin ziyaretine mi gidiyor? Beriki hemen oğlunu çağırtır ve çocuğu şairin manzumelerini okumaya zorlar. Çocukcağız şairi, yine şairin berbat edilmiş şiirleriyle ağırlar. Bunlar şairliğin henüz hoş yanlarıdır. Ya kötü yanları kim bilir nasıl olmalıdır? Çarskiy'nin söylediğine göre tebrikler, sorular, albümler ve çocuklar onu öylesine bıktırmış ki, her dakika kaba bir davranışta bulunmamak için kendisini zor tutuyormuş.

Çarskiy, bu çekilmez sanı başından atabilmek için, mümkün olan her çareye başvururdu. Edebiyatçı kardeşlerinin toplantılarından kaçar, yüksek sosyete adamlarını, hatta bunların da en anlamsızlarını onlara tercih ederdi. Konuşmalarında en bayağı şeylerden söz eder, hiçbir zaman edebiyata dokunmazdı. Giyinişinde, hayatında ilk kez Petersburg'a gelmiş genç bir Moskovalının ürkekliği ve kör inancıyla, daima son modaya uyardı. Bir kadının yatak odası kadar derli toplu olan çalışma odasında, yazar olduğunu anlatacak hiçbir şey yoktu: Kitapları masaların altlarında ve üstlerinde yuvarlanmaz, kanepede mürekkep lekeleri görülmezdi. İlham perisinin varlığını, süpürge ile fırçanın da yokluğunu gösteren bir düzensizlik göze çarpmazdı. Yüksek sosyete dostlarından biri onu elinde kalemle görecek olsa, Çarskiy'nin fena halde canı sıkılırdı. Şairlik ve duyarlık gibi yeteneklere sahip bir insanın böylesine önemsiz şeylerle uğraşabileceğine inanmak bile zordu. Çarskiy bazen kendisini müthiş bir at meraklısı,

bazen kaşarlanmış bir kumarbaz, bazen de ince bir yemek meraklısı gibi göstermekle beraber, adi bir beygiri bir arap atından bir türlü ayırt edemez, kozları hiçbir zaman aklında tutamaz ve külde pişmiş patatesi, Fransız mutfağının çeşitli icatlarına, içinden, tercih ederdi. Çarskiy, çok dağınık bir hayat sürüyordu. Hiçbir baloyu kaçırmaz, bütün diplomatik ziyafetlerde midesini şişirir, her gece davetinde, Rezanov dondurması gibi, bulunması zorunlu görülürdü. Lakin Çarskiy bir şairdi ve bu tutkusu, önüne geçilmez bir haldeydi: Saçma düşünceler (Çarskiy ilhama bu adı verirdi) kendisine musallat olduğu zaman odasına kapanır, sabahtan gecenin geç vakitlerine kadar yazı yazardı. Çarskiy, ancak böyle zamanlarda gerçek bir mutluluk duyduğunu samimi dostlarına itiraf ederdi. Başka zamanlarda ise kırılıp dökülerek, olduğundan başka türlü görünerek ve her dakika şu ünlü *yeni bir şey yazdınız mı* sorusunu dinleyerek dolaşır dururdu.

Çarskiy bir sabah, ruhunun sonsuz bir mutlulukla kanatlandığını hissetti. Böyle anlarda kafanızın içindeki hayaller gayet açık olarak gözlerinizin önünde canlanır. Böyle zamanlarda, duygularınızı ifade edebilmek için, hiç beklemediğiniz canlı kelimeler bulursunuz. Dizeler kolayca kaleminize boyun eğer; ahenkli uyaklar, düzgün fikirlerinizi karşılamak için âdeta koşuşur.

Çarskiy bütün ruhuyla tatlı bir vecd içindeydi... Onun için artık ne yüksek sosyete, ne yüksek sosyetenin görüşleri ne de kendi kaprisleri vardı. Çarskiy şiir yazıyordu.

Birdenbire şairin oda kapısı gıcırdadı ve yabancı bir baş göründü. Çarskiy irkildi ve kaşlarını çattı, can sıkıntısıyla:

"Kim o?" diye sordu. Ve içinden, hiçbir zaman antrede bulunmayan hizmetçilerine lanetler savurdu.

Yabancı içeri girdi. Uzun boylu ve zayıfçaydı; otuz yaşlarında görünüyordu. Esmer yüzünün çizgileri anlamlıydı: Siyah saç perçemleriyle örtülmüş solgun ve yüksek alnı, parlak siyah gözleri, kartal burnu, sarı, esmer çökük yanaklarını çevreleyen sık, siyah sakalı, bu adamın bir yabancı olduğunu gösteriyordu. Üzerinde, dikiş yerleri ağarmış siyah bir frak vardı. Sonbahar oldukça ilerlemiş olduğu halde, yazlık bir pantolon giymişti. Yıpranmış siyah kravatının altındaki sarımtırak plastronunda yalancı bir elmas parlıyordu. Tüylü şapkası, hem iyi hem kötü günler görmüşe benziyordu. Bu adamla bir ormanda karşılaşsanız bir haydut; onu kibar salonlarında görseniz bir suikastçı; kendisine kapınızın önünde rastlasanız iksir ve sıçanotu satan bir şarlatan sanırdınız.

Çarskiy ona, Fransızca:

"Ne istiyorsunuz?" diye sordu.

Yabancı, yerlere kadar eğilerek karşılık verdi:

"*Signor, lei voglia perdonarmi se...*"*

Çarskiy ona, oturmasını önermedi. Kendisi de ayağa kalktı. Konuşma İtalyanca devam etti. Yabancı:

"Ben Napolili bir sanatçıyım," diyordu. "Durum beni, yurdumdan ayrılmaya zorladı. Yeteneğime güvenerek Rusya'ya geldim."

Çarskiy, Napolilinin viyolonselle birkaç konser vermek ve evlere bilet satmak niyetinde olduğunu sandı. Eline yirmi beş ruble sıkıştırıp, bir an önce ondan kurtulmayı düşündü. Fakat yabancı şunları ekledi:

"Sinyor, meslektaşınıza dostça bir yardımda bulunacağınızı ve beni de devam etmekte olduğunuz yerlere götüreceğinizi umarım."

---

* (*Fr.*) "Beyefendi, affınızı rica ederim, eğer..." –*çev.*

Çarskiy'nin ününe bundan daha etkili bir hakaret olamazdı. Kendisini meslektaşı diye tanıtana, kibir ve azametle bir göz attı. Öfkesini zorlukla yenerek sordu:

"Kim olduğunuzu ve beni kim sandığınızı sormama izin verir misiniz?.."

Napolili, Çarskiy'nin canı sıkıldığını fark etmişti. Kekeleyerek yanıt veriyordu:

"*Signor... Ho creduto... Ho sentito... la Vostra eccelenza mi perdonera...*"*

Çarskiy kuru bir tavırla tekrarladı:

"Ne istiyorsunuz?"

İtalyan:

"Sizin o olağanüstü yeteneğiniz hakkında çok şey işittim," dedi. "Buralı mösyölerin sizin gibi üstün bir şairi, her biçimde himaye etmeyi bir şeref sayacaklarına eminim... İşte bundan ötürü size gelmeye cesaret ettim..."

Çarskiy onun sözünü kesti:

"Yanılıyorsunuz sinyor. Bizde şairlik diye bir san yoktur. Şairlerimiz, mösyölerin himayesinden yararlanamazlar: Çünkü bizim şairlerimiz de mösyödür. Kültür koruyucularımız (Allah onların belasını versin!) eğer bunu bilmiyorlarsa, bu kendileri için daha fenadır. Bizde, çalgıcıların sokakta yakalayıp kendilerine libretto yazdırdıkları üstü başı yırtık papazlar yoktur. Bizde şairler, yardım dilenmek için, yaya olarak kapı kapı dolaşmazlar... Benim, sözüm ona büyük bir şair olduğumu, herhalde size şaka olarak söylemişlerdir. Gerçi, bir zamanlar ben de birkaç kötü taşlama yazmıştım. Fakat Allaha şükür şair baylarla hiçbir ilişiğim yoktur ve olmasını da istemem."

---

* (*İt.*) "Beyefendi, sandım ki... Bana öyle geliyor ki... Ekselansları beni bağışlarsa..." *-çev.*

Zavallı İtalyan utanmıştı. Etrafına bir göz attı. Tablolar, mermer ve tunç heykeller, gotik etajerlere yerleştirilmiş değerli oyuncaklar onu şaşırttı... Önünde durmakta olan -başında dibadan yapılmış sorguçlu bir takke, sırtında yaldızlı bir Çin hırkası, belinde Türk şalından bir kuşak bulunan- bu kendini beğenmiş *dandy* ile, aşınmış kravatlı, eskimiş fraklı zavallı bir göçebe sanatçı arasında ortak hiçbir şey olmadığını anladı. İtiraz yollu tutarsız birkaç söz söyledi, eğildi ve gitmek istedi.

İtalyan'ın acınacak görünüşü, ufak tefek bazı kusurlarına karşın iyi ve soylu bir yüreği olan Çarskiy'ye dokundu. Onurunun bu şaha kalkışından utandı. İtalyana:

"Nereye gidiyorsunuz, canım?" dedi. "Durunuz... Hak etmediğim bir sanı üzerimden atmak ve size şair olmadığımı anlatmak zorundaydım. Şimdi işlerinizden konuşalım. Mümkün olan her yardımı size yapmaya hazırım. Siz çalgıcı mısınız?"

İtalyan:

"*Hayır, eccelenza*" dedi. "Ben yoksul bir emprovizatörüm."

Davranışının bütün zalimliğini hisseden Çarskiy:

"Emprovizatör ha?" diye haykırdı. "Emprovizatör olduğunuzu önceden niye söylemediniz?"

Çarskiy, içten gelen bir pişmanlık duygusuyla İtalyanın elini sıktı.

Çarskiy'nin dost yüzü İtalyanı cesaretlendirmişti. Açık yüreklilikle niyetlerinden söz etmeye başladı.

Kılığı kıyafeti aldatıcı değildi: Paraya ihtiyacı vardı. Rusya'da kendi aile durumunu az çok düzeltmeyi düşünüyordu. Çarskiy dikkatle dinledi. Sonra da zavallı sanatçıya:

"Başarı kazanacağınıza umudum var," dedi. "Bura sosyetesi hiçbir zaman bir emprovizatör dinlememiştir. Herkes bunu merak edecek... Doğrusunu isterseniz, bizde İtalyanca pek de revaçta değil... Sizi anlamayacaklardır. Ama bunun zararı yok! Önemli olan sizin sükse yapmanızdır."

Düşünceye dalan emprovizatör:

"Fakat sizde İtalyancadan anlayan yoksa, kim gelip beni dinleyecek?" dedi.

"Korkmayın, gelirler. Kimi merak ettiği için gelir, kimi nasıl olursa olsun gecesini geçirmek için gelir, kimi de İtalyanca bildiğini göstermek için gelir. Ama tekrar ediyorum, önemli olan sizin sükse yapmanızdır. Siz sükse yapacaksınız, size söz veriyorum."

Çarskiy emprovizatörün adresini alarak ondan çok dostça ayrıldı ve hemen o akşam İtalyanın hesabına çalışmaya koyuldu.

II

Ben çar ve köleyim, ben solucan ve Tanrıyım.
Derjavin

ERTESİ GÜN Çarskiy, otelin pis ve karanlık koridorunda 35 numaralı odayı arayıp buldu. Kapının önünde durdu ve kapıyı çaldı. Dünkü İtalyan kapıyı açtı. Çarskiy ona:

"Başarı!" dedi. "Sizin iş torbada keklik! Prenses ... salonunu size veriyor. Dün akşam kibar bir toplantıda Petersburg'un yarısını kazanmayı başardım. Biletleri ve ilanları bastırınız! Parlak bir başarı değilse bile bir kazanç garanti edebilirim."

İtalyan, kendi güneyli ırkına özgü canlı hareketlerle sevincini belirterek bağırdı:

"Asıl önemli olanı da budur. Bana yardım edeceğinizi ben zaten biliyordum. *Corpo di Bacco!** Siz de benim gibi bir şairsiniz; ne derseniz deyin, şairler iyi çocuklardır vesselam! Bilmem ki size nasıl teşekkür edeyim? Durunuz, emprovizasyon dinlemek ister misiniz?"

"Emprovizasyon mu? Fakat bir dinleyici kitlesi, müzik ve alkış sağanağı olmadan yapabilir misiniz?"

"Geç efendim, geç! Bundan iyi bir dinleyici ben nerede bulabilirim? Siz şairsiniz, beni onlardan iyi anlarsınız. Sizin sessizce cesaret verişiniz benim için bütün bir alkış sağanağından daha değerlidir. Şuraya bir yere oturunuz da bana bir konu veriniz."

Çarskiy, bavulun üzerine oturdu (Daracık odada bulunan iki sandalyeden biri kırıktı, diğerinin üzerine ise bir sürü kâğıt ve çamaşır yığılmıştı). Emprovizatör masadan kitarayı aldı. Kemikli parmaklarıyla akordunu yaparak Çarskiy'nin karşısına dikildi ve ısmarlayacağı şeyi beklemeye başladı. Çarskiy:

"İşte size konu," dedi: "Şair, şarkılarının konusunu kendi seçer. Kitlenin onun esinini yönlendirmeye hakkı yoktur."

İtalyan'ın gözleri parladı. Çalgısını biraz daha akort etti. Başını gururla kaldırdı. Bir anlık duyguların ifadesi olan ateşli beyitler, ahenkli olarak dudaklarından dökülmeye başladı.

İşte bir dostun, Çarski'nin aklında kalanlara dayanarak aşağı yukarı naklettiği mısralar:**

---

* (*İt.*) "Hay Allah layığını versin!" anlamında bir söz öbeği. *–çev.*

** Öykünün önceki basımlarında yer almayan aşağıdaki şiir, Yordam Edebiyat basımı için Nuri Yıldırım tarafından çevrilmiştir. *–Yordam Edebiyat*

Ozan yürüyor: Gözkapakları açık,
Ama görmüyor hiç kimseyi;
O sırada oradan geçen biri
Çekiyor eteğinden ozanın...

"Söyle bakalım: Niçin dolaşıyorsun amaçsızca,
Güçlükle tırmandın yükseklere,
Bak işte, şimdiden aşağı çevirmişsin gözünü,
Alçalmak için can atıyorsun.
Zarif, ahenkli dünyaya
Bulanık, kuşkulu bakışlarla bakıyorsun;
Bu çorak, çöl sıcağı helak ediyor seni;
Eften püften bir nesne, her an
Seni kaygılandırıyor ve kendine çekiyor.
Hep yükseklerde olmalı dâhinin gözü,
Mecburdur gerçek bir ozan,
İlham verici ezgiler için
Yüce konular seçmeye."
– Rüzgâr niçin döner durur vadide?
Yaprağı havaya kaldırır, tozu sürükler,
Yelkenli gemi kıpırtısız suda
Rüzgârın soluğunu hırsla beklerken?
Bir kartal niçin dağları, yüksek kuleleri
Bırakır da can sıkıcı, ürkütücü
Kurumuş, cılız ağaç köklerine, kütüklere konar?
Sor bakalım ona!
Niçin genç Desdemona
Ayın gece karanlığını sevmesi gibi
Tutup kendi arabına âşık olur?
Rüzgâra, kartala, genç kız kalbine
Söz geçirecek bir yasa yoktur da ondan!
İşte böyledir, *Aquilon** gibidir ozan,
Ne isterse onu taşır getirir,

* (*Lat.*) *Aquilo, aquilonis*: Antik Roma'da kuzey doğu rüzgârına verilen ad. *–çev.*

Kartala benzer, uçar gönlünce,
Kimseden izin istemeden,
Desdemona nasıl seçiyorsa özgürce
Kalbinin idolünü!

İtalyan sustu, hayretler içinde kalan ve duygulanan Çarskiy tek kelime etmemişti. Emprovizatör sordu:

"E, nasıl buldunuz?"

Çarskiy İtalyan'ın elini yakaladı ve kuvvetle sıktı. Emprovizatör tekrar sordu:

"Nasıl, beğendiniz mi?"

Şair:

"Şaşılacak şey," dedi. "Bu nasıl oluyor? Yabancı bir düşünce kulağınıza çalınır çalınmaz, sanki bununla yakınlığınız varmış, bunu büyütüp nazlandırmışsınız gibi, duraksamadan, kendi malınız haline geliverdi. Demek ki sizin için ne bir zorluk, ne bir yadırgayış, ne de esinden önce gelen o huzursuzluk diye bir şey var! Şaşılacak şey doğrusu!"

Emprovizatör:

"Her yetenek açıklaması olmayan bir nesnedir," diye yanıt verdi. "Bir heykeltıraş, bir Carrara mermerinde saklı bulunan Jüpiter'i nasıl oluyor da görüyor? Sonra elindeki kalem ve çekiçle bu mermeri parçalayarak nasıl oluyor da Jüpiter'i meydana çıkarıyor? Bir şairin kafasından, düşünceler, neden dört uyakla bezenmiş olarak düzgün, aynı biçimde dizelerle ölçülü bir halde meydana çıkıyor? İzlenimlerdeki bu hızı, insanın kendi esiniyle bir başkasının iradesi arasındaki bu sıkı bağı, bizzat bir emprovizatör kadar hiç kimse anlayamaz. Benim size bunu anlatmak isteyişim boştur. Neyse... İlk konserimi düşünmek gerek. Siz ne dersiniz? Hem halka ağır gelmemesi, hem de benim zarar etmemem için biletlere nasıl bir fiyat koymalıyız?

Diyorlar ki Signora Catalani bilet başına yirmi beşer ruble almış? Fena bir fiyat değil!"

Birdenbire şiirin yüksekliklerinden bir bakkal dükkânının tezgâhı altına düşmek Çarskiy için hoş bir şey olmamıştı. Fakat Çarskiy geçinme zorluğunu çok iyi anlıyordu. Bunun için İtalyan'la tüccarca hesaplara girişti. İtalyan bu münasebetle, kâr konusunda öyle vahşi bir hırs, öylesine saf bir sevgi gösterdi ki Çarskiy'ye iğrenç görünmeye başladı. Çarskiy bu olağanüstü emprovizatörün kendisinde uyandırdığı hayranlık duygularını büsbütün kaybetmemek için, oradan bir an önce uzaklaşmakta acele etti. Kafası pek meşgul olan İtalyan bu değişikliği fark etmedi. Daima minnettar kalacağını ısrarla söyleyerek ve yerlere kadar eğilerek Çarskiy'yi koridor boyunca ve merdivenlerin başına kadar geçirdi.

III

Bilet fiyatı 10 rubledir. Saat yedide başlıyor.
Duvar ilanı

PRENSES ..'NIN salonu emprovizatörün emrine verilmişti. Sahne kurulmuş, on iki sıra sandalye konmuştu. Belirtilen günde, akşamın yedisinde salon aydınlatılmıştı. Kapıda bir masanın önünde, bilet satmak ve gelenlerin biletlerini almak üzere gri şapkasının tüyleri kırılmış, her parmağında yüzükler bulunan, uzun burunlu, ihtiyar bir kadın oturuyordu. Cümle kapısında jandarmalar duruyordu. Ahali gelmeye başladı. İlk gelenlerden biri Çarskiy'di. Çarskiy, temsilin başarılı olması için büyük bir çaba göstermişti. Yapılan işlerden hoşnut olup olmadığını öğrenmek için emprovizatörü görmek istiyordu:

İtalyan'ı yan odalardan birinde, sabırsızlıkla saatine bakarken buldu. İtalyan garip bir kıyafetleydi: Baştan başa siyahlar giyinmişti. Gömleğinin dantelalı yakası açıktı; çıplak boynu garip beyazlığıyla, gür ve siyah sakalından keskin bir çizgi ile ayrılmıştı. Aşağı düşmüş perçemleri alnını ve kaşlarını örtüyordu. Bütün bunlar bir şairi gezici bir hokkabaz kılığında görmekten dolayı sinirlenen Çarskiy'nin hiç de hoşuna gitmemişti. İtalyan'la kısa bir konuşmadan sonra gittikçe dolmakta olan salona döndü.

Kısa bir zamanda bütün koltuklar şık bayanlarla doldu. Erkekler sıkışık bir sıra halinde sahnenin altında, duvar dibinde ve en gerideki sandalyelerin ardında yer aldılar. Çalgıcılar sehpalarıyla sahnenin iki yanını doldurdular. Orta yerde, bir masanın üzerinde porselen bir vazo duruyordu. Seyirci çok kalabalıktı. Herkes sabırsızlıkla oyunun başlamasını bekliyordu. Nihayet saat yedi buçukta çalgıcılar kımıldadı. Aletlerini hazırladılar ve *Tancredi* uvertürünü çalmaya başladılar. Herkes yerine oturdu, sesler kesildi. Uvertürün son nağmeleri inledi... Ve salonun dört bir yanından yükselen şiddetli bir alkış sağanağı arasında emprovizatör, derin reveranslarla sahnenin kenarına yaklaştı.

Çarskiy, birinci dakikanın nasıl bir etki yapacağını üzüntüyle bekliyordu. Fakat kendisine o kadar çirkin görünmüş olan kıyafetin, dinleyiciler üzerinde aynı etkiyi yapmadığını gördü: Bizzat Çarskiy, birçok lamba ve mumun aydınlattığı sararmış yüzü ile emprovizatörü sahnede gördüğü zaman, onda gülünç hiçbir şey bulamadı.

Alkış dindi, konuşmalar kesildi.

İtalyan, kötü bir Fransızcayla meramını anlatarak dinleyicilerden ayrı birer kâğıda yazmak suretiyle birkaç

konu seçmelerini rica etti. Bu beklenmeyen davet karşısında herkes birbirine baktı ye kimse bir yanıt vermedi. İtalyan biraz bekledikten sonra, ürkek ve sakin bir sesle ricasını tekrarladı.

Çarskiy, tam sahnenin dibinde duruyordu. Onu bir üzüntü aldı: Onsuz bu işin yürümeyeceğini, kendisinin bir konu yazmak zorunda olduğunu hissetti. Gerçekten de birkaç kadın başı ona dönmüş, önceleri yavaşça, sonra gittikçe yükselen bir sesle kendisine seslenmeye başlamışlardı. Çarskiy'nin adını duyan emprovizatör, gözleriyle ayakları dibinde onu aradı. Ve dost bir gülümseyişle ona bir tomar kâğıtla bir kurşunkalem uzattı. Bu komedyada rol almak Çarskiy'nin fenasına gitmişti; fakat yapılacak hiçbir şey yoktu. İtalyan'ın elinden kalemle kâğıdı aldı ve birkaç satır yazdı. İtalyan, masanın üzerinde durmakta olan vazoyu aldı, sahneden indi. Vazoyu Çarskiy'nin önüne tuttu. Çarskiy yazdığı konuyu bunun içine attı. Çarskiy'nin örnek teşkil etmesi, etkisini gösterdi. Edebiyatçı sıfatıyla iki gazeteci birer konu yazma gereğini duydular. Napoli elçiliği sekreteri ile, daha geçenlerde seyahatten dönmüş olan bir delikanlı, Floransa'yı sayıklayarak, büktükleri kâğıtları vazoya attılar... Nihayet çirkin bir kız, annesinin emriyle, gözünde yaşlar olduğu halde İtalyanca birkaç satır karaladı. Kulaklarına kadar kızararak yazdıklarını emprovizatöre verdi. Bu arada kadınlar sessizce fakat açık bir küçümseyişle gülümseyerek ona bakıyorlardı. Sahneye dönen emprovizatör vazoyu masanın üzerine koydu ve kâğıtları birbiri peşinden vazodan çıkararak yüksek sesle okumaya başladı:

"Çençi ailesi (La famiglia dei Cenci)
L'ultimo giorno di Pompeia.
Cleopatra e i suoi amanti.
La primavera veduta da una prigione.
*Il trionfo di Tasso."**

Uysal İtalyan sordu:

"Sayın dinleyiciler ne emrederler? Teklif edilen konulardan birini kendim mi seçeyim, yoksa bu işin çözümünü kuraya mı bırakalım?"

Dinleyicilerden biri:

"Kura!" dedi.

Dinleyiciler:

"Kura, kura!" diye tekrarladılar.

Emprovizatör elinde vazo olduğu halde tekrar sahneden indi ve kurayı kimin çekmek istediğini sordu. Yalvaran bakışlarla birinci sıradaki sandalyeleri gözden geçirdi. Burada oturmakta olan şık bayanlardan hiçbiri kımıldamadı. Kuzey duygusuzluğuna alışmamış olan emprovizatör, üzülmüş gibi görünüyordu: Birdenbire yan tarafta, beyaz bir eldivenin içindeki küçük bir elin kalktığını gördü. Canlı bir hareketle döndü ve ikinci sıranın başında oturmakta olan genç ve görkemli güzele yaklaştı. Genç ve güzel kadın hiçbir sıkılganlık duymadan ayağa kalktı, çok doğal bir davranışla kibar elini vazoya soktu ve bükülmüş bir kâğıt çıkardı.

Emprovizatör, kadına:

"Kâğıdı açıp okumak lütfunda bulunur musunuz?" dedi.

Güzel kadın kâğıdı açtı ve yüksek sesle okudu:

---

* *(İt.) Pompei'nin Son Günü - Kleopatra ve Âşıkları - Zindanda Bahar - Tasso'nun Zaferi. -çev.*

"Cleopatra e i suoi amanti."

Bu sözler hafif bir sesle söylenmişti. Fakat salonda öylesine derin bir sessizlik vardı ki, herkes bunları işitti. Emprovizatör derin bir şükran ifade eden bir yüzle kadının önünde yerlere kadar eğildi ve sahneye geldi. Dinleyicilere dönerek:

"Bayanlar ve baylar," dedi, "çekilen kuraya göre emprovizasyon konusu olarak Kleopatra ve Âşıkları çıktı. Bu konuyu seçmiş olan bayandan saygı ile rica ediyorum, kastettiği âşıklar kimlerse lütfen onları söylesinler. *Perche la grande regina n'aveva molto...**"

Bu sözler üzerine erkeklerin çoğu kahkaha ile güldüler. Emprovizatörün biraz canı sıkıldı. Sözüne devam ederek:

"Bu konuyu seçmiş olan bayanın hangi tarihî olayı ima ettiğini öğrenmek isterdim. Eğer bunu bana açıklarlarsa çok minnettar kalacağım."

Kimse yanıt vermeye hazırlanmıyordu. Birkaç bayan, annesinin emriyle konuyu yazmış olan çirkin kıza bakmaya başladı. Zavallı kız pek de iyiye işaret olmayan bu bakışları hissetmiş ve öylesine utanmış, öylesine sıkılmıştı ki, kirpiklerinden gözyaşları akmaya başlamıştı. Çarskiy buna dayanamadı. Emprovizatöre hitaben İtalyanca:

"Konuyu ben teklif etmiştim," dedi. "Victor Aurelius'un anlattığı olayı kastediyorum. Ona göre Kleopatra, ölümü aşkının bedeli olarak sunmuş. Fakat buna karşın bu şartlardan yılmayan, bunu itici bulmayan hayranları hep olurmuş. Bana kalırsa konu biraz zorcadır. Bir başka konu seçmez misiniz?"

---

* (*It.*) "Çünkü büyük kraliçenin bir çok..." *–çev.*

Fakat artık emprovizatör, esin perisinin yaklaşmakta olduğunu hissetmişti. Orkestraya, çalma işaretini verdi. Yüzü, korkunç bir biçimde sararmıştı. Sıtmaya tutulmuş gibi titriyordu. Gözleri olağanüstü bir ateşle parlıyordu. Elleriyle siyah saçlarını kaldırdı. Ter damlalarıyla kaplı yüksek alnını mendiliyle kuruladı... Ve birdenbire bir adım ilerledi. Ellerini çaprazlama olarak göğsüne bağladı... Müzik susmuş, emprovizasyon başlamıştı...

KLEOPATRA VE ÂŞIKLARI...

Saray pırıl pırıldı. Şarkıcılar hep bir ağızdan
Destan okuyorlardı, filâvta ve rübabın akışıyla.
Melike sesiyle ve bakışıyla
Canlandırıyordu ziyafeti ihtişam içinde.
Gönüller sürükleniyordu onun tahtına doğru
Fakat altın tasın önünde, o, birdenbire daldı derinlere
Mucizeli başını omzuna eğip, durdu.
Ve şimdi muhteşem ziyafet sanki uyukluyordu,
Davetliler susmuştu. Şarkıcılarda ne ses ne seda vardı!
Ama işte, eğilen başını o kaldırdı yine,
Işıklı bir yüzle başladı sözlerine:
"Mutluluğunuz sizin, benim aşkımdadır.
Dinleyin beni, ben dilersem eğer, siz
Benimle bir olabilirsiniz.
İhtiras alışverişine kim giriyor, kim?
Aşkımı satıyorum ben,
Hayatı pahasına bir gecemi benim
Söyleyin, kim satın alacak içinizden?"
Sustu ve korku sardı herkesi,
Yürekler burkuldu şehvetle...
O, yüzünde soğuk bir cüretle
Dinlemektedir şaşkın mırıltıları
Ve küçümseyen bakışlarını ağır ağır

Hayranlarının üstünde dolaştırmaktadır.
Birden bir insanın çıkışıyla yarıldı kalabalık
Onun peşinden geldi iki kişi daha
Duruşları pervasızdı, gözbebeklerinde ışık.
Melike karşılıyor gelenleri ve böylece
Alışveriş bitiyor: Satın alınıyor üç gece,
Ölüm odasıdır çağıran onları artık. Şimdi kâhinler
Donakalmış davetliler önünde
Uğursuz kâseden
Sıra kurasını çekiyor birer birer,
Birinci, Flavius, son Roma bölüğünde
En yırtıcı asker.
Çıldırtabilirdi onu
Katlanmak bir kadının azametine,
O kabul etmişti zevkin meydan okuyuşunu,
Kızgın kavga günlerinde koşar gibi,
Düşmanın davetine.
İkinci, Kriton, genç hâkim,
Epikür bahçelerindendi,
Kharite'lerin, Kıbrıs'ın, Amur'un
Şairi ve hayranlarındandı.
Üçüncü, yeni açmış bir bahar çiçeği gibi
Okşuyordu gözü ve kalbi.
Ünlü değildi, adı asırlarda tutmamıştı yer;
Yavaşça gölgeliyordu,
Dudaklarını ilk tüyler;
Genç yüreğinde tecrübesiz gücü
Kaynıyor ihtirasla;
Heyecan ışıldıyor gözlerinde.
Mağrur Melike hüzünlü bakışlarını,
Durdurdu onun üzerinde.
"Ant içerim... Ey zevklerin anası,
Mislini görmediğin gibi hizmet edeceğim sana.
Satılık bir cariye gibi gireceğim,

Kandırıcı ihtiraslar odasına.
Dinle beni, gücü büyük Kıbrıslı sen,
Ve siz yeraltı hükümdarları,
Ey gazaplı Aydanın ilahları,
Yemin ederim ki, sabah şafak sökene kadar
Arzularıma hükmedenleri; ben
Tatlı ihtiraslarla doyuracağım,
Ve bütün esrarlı aşk hünerleriyle
Ve misalsiz bir rehavetle onları yoracağım,
Ama, kızıl sabah ışıklarıyla,
Sökünce ölümsüz şafak,
Yemin ederim ki, ölümün baltasıyla
Bu bahtiyar başlar yuvarlanacak."
Ve işte artık gün batıyor,
Altın bir yay gibi doğuyordu ay.
Örtüldü baygın gölgelerle
İskenderiye'de saray.
Fıskiyeler coşuyor, meşaleler tutuştu.
Buhurdanlar tütüyor ağır ağır, yer yer...
Dünya ilahlarının bekliyor emirlerini
Tatlı ihtiraslı serinlikler.
Sessiz ve ihtişamlı karanlıkların,
Gönlü çeken mucizeleri arasında,
Ve gölgesinde erguvani perdelerin
Işıldıyordu altın oda...

1835

Bu kitap, Modern Rus edebiyatının kurucu dehası Puşkin'in iki çarpıcı öyküsünden oluşuyor. Gerilim dolu kurgusu ve içerdiği doğaüstü unsurlar nedeniyle sinemacıların her daim ilgisini çeken "Maça Kızı", pek çok ülkede defalarca filme uyarlandı ve Çaykovski'nin ünlü operasına da kaynaklık etti. Öykünün kahramanı, genç mühendis Hermann, kumar masasında servet kazanma hırsıyla yaşlı bir kontesin oyun sırrını öğrenmek üzere harekete geçer. Bunun için her türlü ahlak dışı yönteme başvurmaya hazır olsa da kendisini bekleyen büyük sürprizden habersizdir.

Kitabın ikinci öyküsü "Mısır Geceleri", Puşkin külliyatında düzyazının şiirle iç içe geçtiği tek örnek olarak öne çıkıyor. Puşkin'in zamansız vedası nedeniyle tamamlayamadığı bu öykü, yazarın ölümünden sonra yayınlandı. Her iki öykü de usta çevirmen Hasan Âli Ediz'in imzasını taşıyor. Ancak, "Mısır Geceleri"nin önceki basımlarında yer almayan bir şiir, Yordam Edebiyat basımı için ilk kez Nuri Yıldırım tarafından çevrildi. Keyifle ve merakla okuyacaksınız.

yordam edebiyat

YordamEdebiyat
YordamEdebiyat
YordamKitap

8 TL. KDV'den muaftır

ISBN 978-605-172-400-3